

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta sociálních věd

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Aspekty Rusko-Gruzínských
bezpečnostních vztahů od
nástupu Vladimíra Putina**

(bakalářská práce)

Vypracoval: **Martin Kusák**

Vedoucí práce: **PhDr. Emil Souleimanov, PhD.**

Praha 2007

Chtěl bych poděkovat Emilu Souleimanovi, který se rozhodl mi vést bakalářskou práci i přes jeho studijní stáž ve Spojených státech, za jeho cenné rady a připomínky.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně za použití uvedených zdrojů.

Praha 2007

Martin Kusák

Obsah:

Cíl práce a vymezení tématu	1
1. Vývoj zahraničně bezpečnostních vztahů Ruska a Gruzie po rozpadu Sovětského svazu	2
2. Gruzie a Společenství nezávislých států	5
3. Problém Abcházie, Jižní Osetie a Adžárie a jejich podpora separatismu ze strany Ruska.....	8
3.1. Jižní Osetie	11
3.2. Abcházie	15
3.3. Adžárie	19
4. Problematika vojenských základen na území Gruzie	21
5. Ropovod BTC a energetická závislost Gruzie na Rusku	28
6. Diplomatický konflikt Moskva-Tbilisi po zatčení ruských důstojníků	33
7. Úpadek ruské moci v Gruzii.....	35
Seznam použité literatury a internetových zdrojů	40

Přílohy map:

- Kavkazský region
- Ruská vojenská přítomnost na Kavkaze
- Ropovody a plynovody Kavkazu a Střední Asie

Cíl práce a vymezení tématu

Cílem mé práce je analyzovat zahraničně bezpečnostní vztahy Gruzie a Ruska v období po rozpadu a zejména v době prezidentství Vladimíra Putina v Rusku. Chtěl bych dojít k závěru, že ruská politika od nástupu Vladimíra Putina, který se snaží o postimperální politiku ke zemím bývalého Sovětského svazu, ale již více ekonomickou cestou, nedokáže zvrátit prozápadní zaměření Gruzie a s tím spojenou snahu o snížení ruského vlivu v Gruzii.

V tématu se budu po úvodu, který shrne vývoj zahraničně bezpečnostních vztahů Gruzie a Ruska po rozpadu Sovětského svazu, věnovat jednotlivým bodům vzájemných zahraničně bezpečnostních vztahů, které mají dopad, ze strany Gruzie, na postavení státu jako nezávislého aktéra v regionu a na roli Ruska, jako dominantního státu v regionu.

Analýzy se budou týkat následujících bodů:

- role Společenství nezávislých států a Gruzie ve vztahu ke společenství
- role Ruska v separatistických republikách Jižní Osetie, Abcházie a Adžárie a vztahu centrální vlády k těmto republikám
- problematika ruských vojenských základen na území Gruzie a jejich odsun
- výstavba ropovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan a jeho ekonomická a geopolitická role v regionu
- diplomatická válka po zatčení ruských důstojníků a jejich obvinění ze špionáže na území Gruzie

1. Vývoj zahraničně bezpečnostních vztahů Ruska a Gruzie po rozpadu Sovětského svazu

Pro Rusko má jihokavkazské region ještě větší význam než celá střední Asie (mimo Kazachstán), ba i více než Pobaltí nebo Bělorusko. Je to dáno unikátní polohou kavkazského regionu, kdy působí jako jakési nárazníkové pásmo velmocí. Ze severu Rusko a z jihu Turecko a Írán. Taktéž je spojnicí mezi Kaspickým mořem na východě a Černým mořem na západě. V neposlední řadě je to směs a propojenost etnik severního a jižního Kavkazu. Díky těmto charakteristikám se Kavkaz stal bezpečnostní baštou Ruské federace, která se snaží bezpečnostní strategií a včasnými zásahy a likvidací ohnisek zabránit *spill-overu* etnických konfliktů do ruského vnitrozemí.¹

Již od rozpadu Sovětského svazu a vzniku samostatného Ruska a Gruzie byly vztahy napjaté a problematické. Tyto napjaté vztahy mají své specifické kořeny. Gruzie byla pro Rusko v rámci Sovětského svazu a i po jeho rozpadu důležitou zemí. A to z důvodů sousedství Gruzie s Tureckem a její poloze na pobřeží Černého moře. Rusko se obávalo více vlivu Turecka v oblasti, než Íránu, protože by mohlo ohrozit pozici Ruska v regionu. Pro Rusko bylo a je pobřeží Černého moře důležité z mocenského hlediska. Rozpadem Sovětského svazu přišlo o ukrajinské pobřeží moře a zároveň i o gruzínské pobřeží. Zůstalo mu tak jen méně než 300 km od Azovského moře po rusko-gruzínskou hranici.

Odborník na problematiku Svante Cornell cituje ve své knize Davida Sattera, který uvádí, že Rusko po rozpadu Sovětského svazu ztratilo důležité přístavy na pobřeží Černého moře, které zůstaly právě v Gruzii, konkrétně v Abcházii. V létě 1992 navštívili ruští vojenští představitelé tuto oblast a o chvíli později Abcházcí vyhlásili nezávislost na Gruzii. Když se gruzínské jednotky snažily porazit revoltu, byly poraženy „abchazskou“ armádou. Tato armáda brzy kontrolovala celou západní Gruzii. Následně v Gruzii bylo 15 tisíc ruských vojáků na vojenských základnách a jako ruské pohraniční hlídky na jižních hranicích Gruzie s Tureckem. Ještě doplňuje tehdejšího analytika gruzínského ministerstva zahraničních věcí Alexe Rondeliho, který přímo říká, že Rusko

---

¹ Souleimanov, Emil. *Jižní Kavkaz v geopolitice „velké hry“* (rukopis). Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd 2001
str. 23

nerespektuje zájmy Gruzie, protože necítí, že Gruzie je suverénní stát.² Tento „despekt“ a ruská strategie vůči Gruzii jen dokládá důležitost země pro Rusko.

Ve stejné době, po osamostatnění Gruzie, Tbilisi obvinilo Moskvy z podpory separatistického úsilí v autonomních oblastech Abcházie a Jižní Osetie. V případě Abcházie dokonce vojenskou intervencí. V Jižní Osetii vypukl konflikt v roce 1989 a v Abcházii v roce 1992. Tyto autonomní oblasti jsou fakticky finančně i politicky odkázáni na pomoc Ruska, které je díky tomu garantem jejich nezávislosti.

Přes tuto podporu Gruzie akceptovala přítomnost vojenských jednotek SNS aby udržovaly příměří v Abcházii. V Rusku byl jmenován zvláštní vyslanec pro Abcházii Vladimir Kazimirov. Zprvu celková diplomatická linie na Gruzii nebyla nátlaková, ale umírněná, včetně ruské ochoty zapojit do konfliktní situace KBSE a rezoluce OSN. V prosinci 1992 byla ustanovena pozorovatelská mise KBSE pro Gruzii a o rok později pozorovatelská mise OSN. Účelem ustanovení těchto komisí byla kontrola ruských vojáků, ale ruské vojenské velení to mnoho neovlivnilo.³ Přítomnost vojenských jednotek vyjadřovala míru politického a vojenského vlivu Ruska v Gruzii po rozpadu Sovětského svazu, protože většinu jednotek SNS tvořily ruští vojáci.⁴ Stejně tak byly vytvořeny společné jednotky Gruzie, Ruska a Osetinců k mírové kontrole v Jižní Osetii.

Dalším konfliktním bodem ve vztazích byla a je přítomnost ruských vojenských základů na území Gruzie. Přítomnost ruských jednotek byla vysoká již za Sovětského svazu, protože Gruzinská SSR byla na pomezí SSSR a Turecka, jako člena NATO. V únoru 1994 se podařilo mezi oběma státy podepsat bilaterální dohoda o přátelství a spolupráci v Gruzii.⁵ Vedle obecných deklarací tato smlouva obsahovala konkrétní dohodu o ruských vojenských základnách v Gruzii a rozmístění pohraničních jednotek. Finální dohoda o společné kontrole hranic s Tureckem byla dokončena o měsíc později za návštěvy velitele ruských pohraničních vojsk gen. A. Nikolajeva v Tbilisi.

---

² Cornell, E. Svante. *Small Nations and Great Powers: A study of ethnopolitical conflict in the Caucasus*. London: Routledge Curzon 2001, str. 345

³ Litera, Bohuslav; Švec, Luboš; Wanner, Jan; Zilynskyj, Bohdan. *Rusko? Vzájemné vztahy postsovětských republik*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 1998, str. 109

⁴ Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds). *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav 2006, str. 115

⁵ Baev, Pavel. *Russia's Policy in the Caucasus*. London: Royal Institute of International Affairs 1997 str. 18

Dohoda o základnách byla dokončena až v roce 1995 za návštěvy tehdejšího ruského ministra Pavla Gračova. V červnu se podařilo díky politickému manévrování dosáhnout rámce pro ruskou mírovou operaci v Abcházii, která získala zároveň mandát KBSE a souhlas OSN. Tehdejší prezident Gruzie Eduard Ševardnadze marně usiloval aby mise získala regulérní mezinárodní podobu.⁶

Po rozpadu SSSR celý kavkazský region je na pomezí vnitřní a vnější zahraniční politiky Ruska. Moskva neblaze nesla snahu o orientaci obou významných kavkazských zemí, Ázerbájdžánu a Gruzie, na západ. Rusko se od počátku snažilo o opoziční politiku těmto snahám zmíněných zemí, v jejich prozápadní orientaci. Gruzie, zvláště, se snažila o pomyslný štít všem ruským snahám a Rusko adekvátně odpovídalo na každý krok Gruzie. Na počátku devadesátých let Moskva podporovala separatistická hnutí destabilizovat Gruzii a tlačila Tbilisi do Společenství nezávislých států a akceptaci ruských vojenských základen na svém území. V této politice neustala ani v době poté, co i s pomocí Moskvy, vyhlásila Abcházie a Jižní Osetie nezávislost na Tbilisi. Po Revoluci růží se tato snaha o použití nátlaku stala ještě zjevnější a sloužila k „potrestání“ Gruzie za svou ještě silnější a proklamovanou prozápadní orientaci. Nejprve Moskva zavedla vízový režim pro Gruzii a masově začala poskytovat ruské občanství obyvatelům Abcházie a Jižní Osetie. Později se Vladimir Putin setkal s vedoucími představiteli těchto „samo vyhlášených“ republik a diskutoval o situaci „ruských občanů“. Moskva dotovala místní vlády a pomáhala jejich armádám, což jen ilustruje ruská podpora rebelům z Jižní Osetie při nepokojích v létě 2004. Moskva zároveň odmítla se řídit mezinárodním závazkem o uzavření dvou vojenských základen v Gruzii. Jako reakci na toto odmítnutí, prezident Saakašvili stáhl svou návštěvu Moskvy při oslavách 60. výročí konce 2. světové války.⁷

---

⁶ Litera, Bohuslav; Švec, Luboš; Wanner, Jan; Zilynskyj, Bohdan (1998), str. 109-110

⁷ Cornell, E. Svante; Tsereteli, Mamuka; Socor, Vladimir. *Geostrategic Implications of the Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline*, , str- 26 in Starr, S. Frederik; Cornell, E. Svante; ed. *The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline: Oil Windows to the West*, Uppsala: Uppsala University 2005

2. Gruzie a Společenství nezávislých států

Po rozpadu Sovětského svazu byla snaha navázat s bývalými státy vztahy na úrovni společenství, kde by Rusko hrálo hlavní roli a zároveň si udrželo roli v postsovětském prostoru. Byl to i nezbytný nástroj, protože provázanost zemí byla v podstatě ve všech oblastech a proto nějaká forma spolupráce na užší úrovni byla nutná. Proto byla 8. prosince 1991 podepsána smlouva mezi prezidenty Ruské federace a Běloruska o vytvoření Společenství nezávislých států (dále SNS). 21. prosince 1991 na základě Almatké deklarace a na základě Protokolu o dohodě o ustanovení SNS se připojilo ke společenství dalších 11 bývalých svazových republik, což čítalo první dva signatáře a další postsovětské republiky, výjimkou byly pobaltské státy a Gruzie. Ázerbájdžán se připojil se statusem pozorovatele. Po rozpadu Sovětského svazu byla Gruzie jedna z republik, která nejvíce stála o osamostatnění a proto při počátcích SNS nejevila žádné přání o vstupu do SNS, protože v tom neviděla nic, než pokračování Sovětského svazu v podobě společenství založené Ruskem.⁸

I díky tomu, že se u zrodu společenství nepřidala Gruzie a Ázerbájdžán (ten jen jako pozorovatel), lze usuzovat, že pozice Ruska po rozpadu Sovětského svazu nebyla na Kavkaze pevná a najednou institucionální mechanismy, jak do těchto zemí zasahovat. Ovšem obě země byly po osamostatnění natolik nestabilní, že se je Rusku podařilo k členství v SNS dotlačit. Gruzie se stala členem 9. prosince 1993 (Ázerbájdžán vstoupil do společenství už 24. září 1993). Prezident Ševardnadze tak učinil i aby zachránil zemi před občanskou válkou a díky garanci Ruska v krizi s Abcházíí. Taktéž se Rusko zavázalo v roli prostředníka v nevyřešených konfliktech Gruzie.⁹

Pro Moskvu byl a je životně důležitý úkol prohloubení vojenské, hospodářské a kulturní spolupráce a pout s jihokavkazskými státy v rámci SNS. Cílem vojenské spolupráce bylo zřízení vojenského štábu členských zemí SNS se společnou ochranou vnějších hranic, čímž by Rusko posílilo svou roli v nástupnických státech.¹⁰

---

⁸ Cornell, E. Svante (2001), str. 344

⁹ Corso, Molly. *C.I.S. Struggles for Cohesion*. Eurasia Insight.
<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp060605.shtml>

¹⁰ Souleimanov, Emil. (2001, rukopis), str. 29

Společné vojenské s bezpečnostní aktivity v postsovětském prostoru se odehrávají na dvou úrovních: v rámci SNS a na základě bilaterálních smluv. Základem vojensko-bezpečnostní spolupráce v rámci SNS je Dohoda o kolektivní bezpečnosti¹¹, která byla podepsána 15. května 1992 v Taškentu. Podepsalo ji šest států. Gruzie ke smlouvě přistoupila až později. Dohoda o kolektivní bezpečnosti vstoupila v platnost až 20. dubna 1994 na pětileté období s možností znovuproloužení.¹² Na všech úrovních se ovšem projevovala převaha ruských vedoucích činitelů. Tato Smlouva o kolektivní bezpečnosti měla sloužit k reintegraci ve vojenské oblasti. To z důvodů nutnosti koordinace vojenských aktivit po rozpadu Sovětského svazu a hlavně taky proto, že většina nástupnických států neměla ještě plně vybudované vojenské struktury.

Přestože Vladimir Putin od svého nástupu se snažil rozvíjet vztahy s Evropou (Evropskou unií) a Spojenými státy, SNS a jeho členové jsou stále nejdůležitější oblastí v ruské zahraniční politice. Tento jeho přístup je pochopitelný z mnoha důvodů. Jako nový prezident přišel s novou vizí a chtěl Rusku vrátit opět roli jedné z hlavních velmocí a Spojené státy a Evropská unie jsou jedni z hlavních světových hráčů, proto se snažil o rozvinutí vztahů s oběma aktéry světového dění. Hrál v tom roli se více zapojit do světového dění, později vyjádřil podporu Spojeným státům po útoku na World trade center (tato podpora i kvůli ruským problémům z Čečenskem a snaha hrát roli „bojovníka“ proti teroristům ve světě/v rámci Ruské federace), ruská snaha stát se členem Světové obchodní organizace a rozvíjet ekonomické vztahy s nejbližším politickým a ekonomickým aktérem, Evropskou unií.

SNS a jeho členům zůstalo hlavní místo v zahraniční politice z logických důvodů. Jedná se o státy, které od rozpadu Sovětského svazu zůstávaly závislé na Rusku a Rusko zde mělo největší vliv a Společenství považuje jako sféru strategického vlivu s hlavním zájmem o stabilitu a pokrok. To souvisí s tím, že

---

¹¹ Vojenská spolupráce v rámci SNS je zajišťována několika orgány. Nejvyšší autoritou je summit hlav států, který rozhoduje o personálním složení, přijímá zásadní rozhodnutí v obecné rovině i konkrétních případech, schvaluje koncepční materiály a rozhoduje o mírových operacích. Základní rozhodnutí jsou uváděna do praxe specializovanými orgány. Nejdůležitější ve vojenské linii je Rada ministrů obrany. Schází se čtyřikrát ročně a obvykle ji předsedá ruský ministr obrany. Úkolem rady je do praxe uvádět směrnice nejvyšších orgánů, koordinovat vojenskou spolupráci, spolupůsobit při odvracení konfliktů, zajišťovat mírové operace apod. Dalšími orgány jsou sekretariát, Štáb pro koordinaci vojenské spolupráce a dále také Sbor náčelníků štábu.

Litera, Bohuslav; Švec, Luboš; Wanner, Jan; Zilynskyj, Bohdan (1998), str. 33

¹² Litera, Bohuslav; Švec, Luboš; Wanner, Jan; Zilynskyj, Bohdan (1998), str. 34

má zde největší vliv, ale zároveň také největší ohrožení vlastní bezpečnosti (možnost pronikání náboženského extremismu, terorismu a v neposlední řadě snahy nástupnických států o vlastní a na Rusku nezávislou politiku). Proto se Putin snaží rozvíjet vztahy se zeměmi Společenství. Taktéž Rusko musí bojovat se snahami některých států SNS v rozvoji spolupráce mezi sebou a v podpoře Západu (př. Spojení Gruzie, Ukrajiny, Uzbekistánu, Ázerbájdžánu a Moldávie v rámci GUUAM¹³, které má podporu od Spojených států).¹⁴

Role jednotlivých států v SNS jsou různé, podle vzájemné blízkosti bilaterálních vztahů, kdy celé společenství funguje v reálně na bilaterálním základě a multilaterální přístup zůstává jen na oficiální úrovni. Už samotné vytvoření SNS, a zejména vstup některých států, bylo obtížné. Pobaltí nevstoupilo vůbec a Gruzie spolu s Ázerbájdžánem až později. Rusko vytvořilo společenství za účelem konsolidace hospodářství po rozpadu Sovětského svazu a také z vojenského důvodu (roztrošení vojenské techniky a vybavení v nástupnických státech). Od počátku svého vzniku Moskva využívala společenství a nástrojů, které přináší, k udržení vlivu v postsovětském prostoru. Brzy se ukázala roztržitost celého společenství a jen těžce se Rusku dařila realizace svých politik ve společenství. Celé společenství začalo fungovat na vícerychlostním principu, kdy se některé státy sblížovali přes bilaterální smlouvy a naopak některé státy, a mezi nimi i Gruzie, vytvořily mezi sebou „opoziční“ společenství GUUAM. Tento vývoj je přirozený, protože po rozpadu se některé státy snažily o vlastní zahraniční politiku a chtěly tak snížit závislost na Rusku. Nejradikálnější směr zvolily pobaltské státy, které do společenství vůbec nevstoupily. Další státy braly společenství jako nutnost z hlediska budoucího vývoje a závislosti na Rusku. Naopak další státy a Gruzie obzvláště se od rozpadu Sovětského svazu snaží přeorientovat na prozápadní směr. Podala

---

¹³ GUUAM vznikla na summitu Rady Evropy ve Štrasburku v říjnu 1997, tehdy ještě jako GUAM, kdy prezidentí Gruzie, Ukrajiny, Ázerbájdžánu a Moldávie vytvořily konzultativní skupinu, která posléze počala vykazovat snahy o vytvoření zóny volného obchodu. Brzy bylo také evidentní, že GUAM sdružuje státy s prozápadní orientací, což se neslo v ruku v ruce s vymaněním se z ruské sféry vlivu. Tyto tendence nakonec vedly k posílení zainteresování USA na projektu. Cílem GUUAM, byť ne přesně deklarovaným, je také touha (především americká) stát se protiváhou jiných regionálních organizací, především SKB a EEC s cílem eliminovat ruskou dominanci v regionech jako právě střední Asie či jižní Kavkaz. Tento cíl ovšem nebude nejspíš splněn, poněvadž státy GUUAM nejsou schopny vytvořit hlubší a pevnější strukturu. Navíc (snad s výjimkou Ázerbájdžánu) jsou všechny ostatní státy velmi silně závislé na Rusku – ať ekonomicky či energeticky.

Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (2006), str. 107-108

¹⁴ Oldberg, Ingmar. *Foreign Policy Priorities under Putin*. In Hedenskog, Jakob. *Russia as a Great Power: Dimensions of Security under Putin*. New York: Routledge 2005 str. 39

žádost o členství v Evropské unii, spolupracuje se Spojenými státy, je v programu Partnership for Peace a do budoucna by také chtěla vstoupit do NATO.

Podle vývoje v zemi a podle mého názoru je pro Gruzii členství v SNS dočasné. Pokud bude reálně usilovat o členství v „západních“ strukturách, členství v SNS je s tím neslučitelné. Ovšem dokud má na svém území, stále ještě, ruské vojáky a není dořešen status Abcházie a Jižní Osetie, zůstává tato budoucnost stále ještě vzdálená.

3. Problém Abcházie, Jižní Osetie a Adžárie a jejich podpora separatismu ze strany Ruska

Celý Kavkazský region je problémovou směsicí etnik a národností a Gruzie tomu není výjimkou. V Gruzii, zřízením republika, se nachází několik oblastí, které nejsou plně pod kontrolou Tbilisi. Jedná se zejména o Abcházii a Jižní Osetii, formálně vyhlášené, ale mezinárodně neuznané republiky pod kontrolou separatistických sil. Dále potencionálně separatistické oblasti Mingrélie, Džavacheti.¹⁵ Adžárie figuruje fakticky na pomezí tohoto dělení, protože nevyhlásila formálně nezávislost, ale fungovala více méně nezávisle na centrální vládě.

Už na konci roku 1991 Jižní Osetii zasáhl vleklý konflikt, který se časově shoduje s vojenským převratem v Tbilisi proti prezidentovi Gamsachurdijovi. Rozpad Sovětského svazu nepřinesl Gruzii politickou stabilitu. Nový prezident Eduard Ševardnadze se pustil do boje jak se stoupenci bývalého prezidenta Gamsachurdiji, tak s pučisty vedenými Tengizem Kitovanim a Džabou Ioselianim, využívajícími konfliktů v Abcházii a Jižní Osetii. Naopak oblast Adžárie se podařilo izolovat od vnitrogruzínských sporů Aslanu Abašidzemu a

---

¹⁵ Litera, Bohuslav; Švec, Luboš; Wanner, Jan; Zilynskyj, Bohdan (1998), str. 133 (viz příloha map)

jen opatrně se pokoušel o adžárskou autonomii a dokonce se pokoušel o vstup na celogruzínskou scénu.¹⁶

Moskva podporovala separatistická úsilí autonomních republik Abcházie a Jižní Osetie, v Abcházii dokonce vojenskou intervencí ve prospěch separatistů. Eduard Ševardnadze dokonce inicioval zřízení 4 vojenských základen na území Gruzie výměnou za přislíbenou podporu při znovuzískání Abcházie zpět pod kontrolu Gruzie, která právě i díky intervenci Ruska přišla o kontrolu nad územím. Tento paradoxní krok od tehdejšího prezidenta jen potvrdil závislost na Rusku, které nemělo snahu jakkoliv konflikty v autonomních oblastech uklidňovat, ale spíše jim vyhovoval aktuální stav. Cílem Ruska byla a je destabilizace a oslabení státní moci Gruzie v separatistických oblastech. Abcházie i Jižní Osetie jsou finančně i politicky odkázány na pomoc Moskvy, která je tak faktickým garantem jejich nezávislého postavení.

Separatistické oblasti v Gruzii jsou dobrým a využívaným nástrojem Rusko ve vztazích Gruzie-Rusko. Příkladem tohoto využívání a snahy si udržet vliv v Gruzii spojený s vyděračským potencionálem je zavedení vízové povinnosti Gruzii v prosinci 2005. Jednalo se o situaci spojenou s konfliktem v Čečensku, který má vliv na sousední Gruzii. Problémovým aspektem je soutěska Pankisi, kterou ruští představitelé prezentují jako místo, kde se soustřeďují čečenští teroristé napojení na síť Al-Kaidá a bojují za nezávislost Čečenska a zároveň jako místo překladiště narkotik. Ruská propaganda se snaží čečenský konflikt zapojit do mezinárodního boje proti teroru a zároveň problém soutěsky používá jako účinný nástroj na protirusky orientovanou Gruzii.

Konkrétně problém soutěsky Pankisi využil Vladimir Putin ve svém boji proti čečenským rebelům při výročí útoku na Obchodní centrum, když nařkl prezidenta Ševardnadzeho z nedostatku politické vůle vykořenit čečenské rebely ze soutěsky Pankisi. 11. září 2002 směřoval ultimátum Tbilisi: „Chystáme se zasáhnout proti čečenským teroristickým základnám na vašem území ať se vám to líbí nebo ne“. Putin tak využil slova Georgie W. Buse o preventivním útoku na státy, které ukrývají teroristy.¹⁷

---

¹⁶ Litera, Bohuslav; Švec, Luboš; Wanner, Jan; Zilynskyj, Bohdan (1998), str. 106

¹⁷ Shevstova, Lilia. *Putin's Russia*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2002. str. 248

Argument o koncentraci čečenských teroristů ubírá na váze fakt, že v soutěsce s koncentrace čečenských ozbrojenců má stále nižší úroveň. Podle mnohých pozorovatelů se jeví jako reálnější fakt, že přes Pankisi se pašuje afghánský heroin, který organizují čečenské skupiny. S tímto tvrzením je možné se setkat z více zdrojů, což o čečenských teroristech se dozvídáme výhradně ze zdrojů ruských. Rusko od nástupu Vladimíra Putina požadovalo po Ševardnadzemu rozmístění ruských jednotek v soutěsce, což Gruzii odmítla. V reakci na to Rusko zavedlo na obyvatele Gruzie vízovou povinnost, která ale neplatila pro obyvatele Jižní Osetie a Abcházie. Později tuto povinnost zrušila i pro obyvatele Adžárie v souvislosti nástupem gruzínské opozice do vlády.¹⁸ Adžárie si díky úsilí Aslana Abašidzeho po vzniku samostatné republiky Gruzie, poloze u moře a přístavu Batumi uchovávala jistou míru ekonomické i politické nezávislosti.¹⁹

Po celou vládu Ševardnadzeho mandátu situace v těchto třech oblastech zůstávala v podstatě neměnnou. Problémem zůstávaly ruské vojenské základny v těchto oblastech, které sloužily místním vládám jako garance pro svou nezávislost. I přes svou iniciativu zřízení základen se Ševardnadze marně snažil po zbytek devadesátých let o odchod ruských vojsk z regionu. Místní vládní elity se snažily aby tomu tak zůstalo. Důvody k tomu byly zejména nepodřízení se centru, v případě Jižní Osetie etnická otázka spojení se Severní Osetií a snaha o připojení se k Ruské federaci, stejně jako v případě Abcházie. K tomu v obou regionech působily ruské jednotky, ať už jako součást mírových sil nebo jako pohraniční jednotky. Oblast Adžárie se liší náboženstvím, kde převažuje islám. Tato oblast neusilovala o připojení se k Ruské federaci, ale udržovala s Moskvou blízké vztahy. Cílem Aslana Abašidzeho byla autonomie až osamostatnění se. Důvody můžeme vidět mimo náboženskou otázku, taktéž v otázce ekonomické. Adžárie má výbornou polohu u Černého moře, významný regionální přístav v Batumi, ze kterého má zisky, stejně jako z ruské vojenské základny v Batumi.

Zlom přístupu k separatistickým oblastem ze strany Tbilisi přišel po Revoluci růží a rezignaci prezidenta Ševardnadzeho 23.11.2003, kdy se vlády po volbách

---

¹⁸ Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds) (2006), str. 117

¹⁹ Souleimanov, Emil. *Bezpečnostní situace Gruzie po prezidentských volbách. Mezinárodní politika.* Roč. XXVIII, 5/2004, str. 17-20

ujímá Micheil Saakašvili 4.1.2004. V tom samém roce se v listopadu scházejí představitelé Abcházie, Adžárie a Jižní Osetie aby jednali o společném stanovisku k novému vývoji, které je přirozeně shodné s postojem Moskvy.²⁰

Vedoucí činitelé jsou událostmi znepokojeni změnou vlády z důvodů ohrožení suverenity a revoluční události označily za „vnitřní záležitost“ Gruzie. Tyto obavy byly způsobeny předvolební populistickou rétorikou Micheila Saakašviliho s prohlášením ve snaze získat podporu cca 200 tis. uprchlíků z Abcházie, že považuje nastolení územní celistvosti za prioritu za použití všech možných prostředků.²¹

3.1. Jižní Osetie

Region nacházející s hlavním městem Čchinvali se na severu Gruzie při hranicích Ruské federace a sousedící se Severní Osetií. Pro Moskvu, Osetinci, kteří žijí na obou stranách Kavkazu jsou tradičně nejvíce loajálním etnikem v horském regionu.²² V roce 1992 byla podepsána smlouva o zastavení bojů a byla vytvořena Smíšená kontrolní komise skládající se z 500 vojáků Gruzie, 500 z Jižní Osetie a 500 ze severní Osetie v rámci ruských jednotek.²³ Na rozdíl od mírových jednotek v Abcházii, tyto mírové jednotky nebyly pod žádnou mezinárodní patronací, ale vycházejí z bilaterální dohody Rusko-Gruzie. Mírová mise neměla za cíl žádné humanitární akce, ale pouze okamžitě zakročit proti případným násilnostem.²⁴

Mírovou misi v Jižní Osetii mělo KBSE od roku 1992. Původní mandát bylo vyjednávání mezi stranami konfliktu v Gruzii, ale v březnu 1994 byl mandát prodloužen a zahrnoval monitorování udržování mírových operací v Jižní Osetii. Mise byla nízkoprofilová, ale efektivní, ne jen ve spolupráci s gruzinskými

---

²⁰ Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds) (2006), str. 119

²¹ Souleimanov, Emil. MP 5/2004

²² Trenin, Dmitrij. *The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitice and Globalization*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace 2002. str. 183

²³ Kuranian, Andro. *Gruzie druhý rok po „Revoluci růží“*. *Mezinárodní politika*. Roč. XXIX, 5/2005, str. 18-21

²⁴ Cornell, E. Svante (2001), str. 186

pochybnostmi o udržování míru Ruskem, ale také jako zdroj informací pro různé nevládní organizace působící v oblasti.²⁵

Po mezinárodní mediaci v jihoosetinském konfliktu byly dosaženy určité výsledky. Klid zbraní byl respektován oběma stranami konfliktu, uprchlíci se mohli vrátit bez nového cyklu násilí a etnických nepokojů. Byly taktéž zahájeny některé ekonomické aktivity, jako obchod nebo projekty na obnovení regionu. Ovšem na druhou stranu zde byl velmi malý pokrok v otázce statutu Jižní Osetie, který je důležitý pro obě strany. Jediný aktér, kterému to vyhovuje, je Rusko. Strany konfliktu a ti, kteří se účastnily zprostředkující role (Ruská federace, Republika Severní Osetie) neuspěly v dosažení dohody v roce 1999. Problémové body byly vztahy mezi principy teritoriální integrity a sebeurčení jihoosetinských obyvatel, otázky rovnosti práv Jihoosetinců a Gruzínců, vztahy formování mezi Severní Osetií a Jižní Osetií.²⁶

V oblasti bylo udržováno status quo do doby revoluce růží, kdy se činitelé začali obávat o ztrátu suverenity, zejména po událostech obsazení Adžárie a sesazení jejího představitele Aslana Abašidzeho, který následně utekl do Moskvy. Po tomto aktu se vzbudila celonárodní euforie o sjednocení Gruzie a zisku kontroly nad územím. Tomu odpovídaly i předvolební sliby Micheila Saakašviliho.

Ovšem po volebním vítězství bylo zřejmé, že Tbilisi nemá ekonomické prostředky k získání kontroly nad regionem, protože se potýkalo s řešením vlastních ekonomických a sociálních problémů. Proto Tbilisi zvolilo cestu k obnovení důvěry, kterou ztratilo obsazením Adžárie, přes humanitární akci. Tato akce měla zahrnovat výplaty důchodů, bezplatnou zdravotní péči, zásobu hnojiv, otevření železnice Čchinvali-Tbilisi a vysílání v osetštině.²⁷ Plány zahrnovaly „navrácení“ Jižní Osetie a ustanovení co nejširší autonomie v rámci perspektivně federalizované Gruzie.

Eduard Kokojty, ruský občan a prezident, tyto snahy spolu s dalšími gruzínskými snahami odmítl za souhlasu Moskvy. Odmítal debatu o čemkoliv jiném, než o úplné suverenitě. Strategie Moskvy v této záležitosti byla snaha

---

²⁵ Herzig, Edmund. *The New Caucasus: Armenia, Azerbaijan and Georgia*. London: Royal Institute of International Affairs 2000. str. 75

²⁶ Coppieters, Bruno. *Federalism and conflict in the Caucasus*. London: Royal Institute of International Affairs, Russian and Eurasia c2001, str. 20

²⁷ Kuranian, Andro, MP 5/2005

zajistit stav „ani válka ani mír“ a uchovat si své tradiční mocenské nástroje na jižním Kavkaze a v gruzínsko-jihoosetinském konfliktu zvlášť.²⁸ Saakašvili na to reagoval tvrdším přístupem a populisticky vyhlásil návrat oblasti do jednoho roku. Ustanovil kontrolní stanoviště a vyslal 3000 vojáků k ochraně gruzínských vesnic. Celý tento krok odůvodnil nelegálním obchodem a dováženým ruským zbožím bez proclení a zdanění.²⁹ Tento krok byl učiněn hlavně z důvodů odmítání dialogu ze strany Jižní Osetie a odmítnutí humanitární akce Tbilisi.

Tyto kroky ze strany Tbilisi vyvolaly protest ze strany Moskvy. Začala vyzbrojovat osetinské jednotky a pohrozila likvidací posílených gruzínských stanovišť. Diplomatická roztržka se stupňovala a docházelo k nočnímu odstřelování. Celá situace byla na pokraji války. Moskva společně s Čchinali vytvořila společnou frontu proti Tbilisi. Rusové posílily své jednotky v regionu o 40 obrněnců a přicházeli dobrovolníci ze Severní Osetie a Abcházie. Moskva společně s Čchinali obvinila Tbilisi, že soustředí své 3000 vojáků na ochranu gruzínských vesnic v blízkosti Čchinali. Vyvrcholení konfliktu přichází 7.7.2004, kdy gruzínské jednotky zkonfiskují 160 ruských raketových střel a den nato na druhé straně Jihoosetinci zatknou 50 gruzínských vojáků. Vyhrocená situace vyvolala jednání Společné kontrolní komise v Moskvě 14.7.2004, kde Gruzie žádá demilitarizaci oblasti a kontrolu Rokiského tunelu, který je spojnici mezi Ruskem a Jižní Osetií. O den později je podepsána předběžná dohoda. Gruzie sníží vojenské stavy opět na 500 vojáků a Jižní Osetie rozpustí dobrovolnické jednotky ze Severní Osetie a Abcházie.³⁰ Je tak podepsána mezidohoda, ovšem na kontrole tunelu se strany nedohodly. Po řadě jednání byla 19.8.2004 podepsána dohoda a dodatečné gruzínské jednotky byly staženy.³¹

Obrat ve vzájemných jednáních a vztazích mezi Gruzii, Jižní Osetií a Ruskem započal v roce 2005 na summitu OBSE v Lublani, kde ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov podpořil Saakašviliho plán 3 etap regulující jihoosetinský konflikt. Tento krok byl úspěchem diplomacie Tbilisi, ale zklamáním v Čchinali. Poprvé od roku 1992 Osetinci připustili možnost jednání o statutu Jižní Osetie v rámci

---

²⁸ Souleimanov, Emil. *Gruzie v roce 2005: Dva roky po „Revoluci růží“*. *Mezinárodní politika*. Roč. XXX, 1/2006, str. 16-18

²⁹ Kuranian, Andro, MP 5/2005

³⁰ Souleimanov, Emil. MP 1/2006

³¹ Kuranian, Andro, MP 5/2005

Gruzie. Toto jednání ovšem vyvolalo znepokojení v Abcházii³², která od revoluce růží postupovala v jedné linii s Jižní Osetií a zároveň toto schválení ze strany Sergeje Lavrova oslabení pozic pro jednání ze strany Abcházie s podporou Ruska.

26.1.2006 prezident Micheil Saakašvili představil na zasedání Rady Evropy konkrétní mírový návrh pro Jižní Osetii. Tento návrh zahrnuje širokou autonomii jako Severní Osetie v rámci ruské federace, která bude garantována celonárodní ústavou a bude zahrnovat právo na svobodné a přímé volby místní vlády, výkonné moci a parlamentu. Dále obsahuje garance v kulturní oblasti, vzdělání a hospodářství a zastoupení místních obyvatel v celonárodním parlamentu, vládě a ústavním soudu. Saakašvili hovoří o 3 letech řešení konfliktu. Nástrojem k tomu má být vytvoření gruzínsko-oseťských policejních sil, integrace jihoosetinských vojáků do gruzínské armády a hlavně vybudování vzájemné důvěry.³³

Je nutné k otázce separatistických oblastí, se kterými jsou spojeny mírové operace Ruska (SNS), přidat zmínku o obecné strategii ruských mírových operací. Ruské ministerstvo obrany rozvinulo během 90. let silné kontrolní operace v mírových misích v Abcházii a Jižní Osetii. Operace jsou zejména vedeny k zajištění ruských bezpečnostních zájmů a ochránit etnické Rusy, kteří se po rozpadu Sovětského svazu ocitli mimo území Ruské federace, stejně jako legitimizovat ruské jednotky v nástupnických státech. Ruské jednotky mohou získat legitimitu buď po bilaterální smlouvě s druhým státem nebo v rámci SNS, kdy zůstávají na území daného státu buď na vojenských základnách nebo jako pohraniční hlídky nebo získat legitimitu v rámci vojenských mírových operací. Ve všech zvýšených bodech ruské jednotky získaly legitimitu v Gruzii, ve většině případů díky nátlaku na centrální vládu (např. díky „vyřešení konfliktu v Abcházii, s čímž se pojí i legitimita vojenských základen). Charakteristické pro ruské mírové operace je:

- Rusko vykazuje silné preference unilateralismu k iniciování intervencí a ve vojenských termínech chápe SNS jako strukturu, která poskytuje ex post facto legitimitu (př. Mírové operace SNS v Abcházii a Jižní Osetii, ve kterých Rusko hraje hlavní roli)

---

³² Souleimanov, Emil. MP 1/2006

³³ Kuranian, Andro, MP 5/2005

- Ruské jednotky se zapojí, když fáze konfliktu dosáhne relativní stability, zmrazit daný status quo, díky čemuž je pak obtížnější dosáhnout politické výsledky (př. vojenský zásah v Abcházii proti separatistům ve chvíli, kdy získávají vojsko a politickou pozici v době slabosti centrální vlády, přičemž stav zmrazení konfliktu vyhovuje samotnému Rusku)³⁴

3.2. Abcházie

Region nacházející se v severozápadním cípu Gruzie sousedící u ruských hranic s hlavním městem Suchumi. V Abcházii v letech 1992-1993 probíhala občanská válka, ve které si Abcházie de facto vybojovala nezávislost. Od té doby obě strany se snaží udržet klid zbraní,³⁵ ale ke konečnému řešení se nedospělo. Rusko hrálo v tomto konfliktu klíčovou roli, jak politickou ve vyjednávání, tak i vojenskou, kdy se ruské jednotky účastnily bojů. Ruská role byla v tomto značně kontroverzní, žádný jiný konflikt v postsovětském prostoru nepřinesl tolik „neo-imperiálních“ ambicí a politik a možná v žádném jiném konfliktu nebyla tak dominantní role Ruska.³⁶

Záměr Ruska v tomto konfliktu byl strategický. Konkrétně v tomto konfliktu chtěli zabránit „spill-over“ efektu a možnosti přelití konfliktu na severní Kavkaz. Díky své vojenské přítomnosti si Moskva získala vliv v oblasti. Úvahy Moskvy byly obousměrné. Oficiálně podpořili Gruzii v tom, že vyřešili konflikt. Stali se tak garantem v oblasti a získali podporu pro základny. Neoficiálně však podporovali Abcházce ve svém úsilí.³⁷ Tato strategie byla jasná. Pomocí Gruzii se ruské jednotky usadili jako garant v Abcházii, ale zároveň Abcházii podporovali a používají jako nástroj nátlaku proti Gruzii. Moskva si ovšem musí uvědomit, že nevyřešený konflikt v Abcházii podkopává spolehlivost Moskvy jako prostředníka v urovnání mezi Suchumi a Tbilisi.³⁸

---

³⁴ Miller, E. Steven; Trenin, Dmitrij; editors. *The Russian Military: power and policy*. Cambridge: American Academy of Arts and Science, London: MIT Press 2004. str. 132-133

³⁵ Areshidze, Irakly. *Georgian official says Russia's „goal is chaos“*. Eurasia Insight. <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/>

³⁶ Baev, Pavel. (1997), str. 44

³⁷ Jackson, J. Nicole. *Russian Foreign Policy and the CIS: theories, debates, and actions*. New York: Routledge 2003, str. 139

³⁸ Trenin, Dmitrij. (2002). str. 182

Konflikt započal v roce 1992, když gruzínské jednotky zaútočily 14.8. na Suchumi, zároveň s vyloděním v Gagře ve snaze získat kontrolu nad Abcházíí, v době kdy ruské jednotky byly slabé a moc abchazského Nejvyššího sovětu nebyla dosud kondolizovaná. To vše bez souhlasu Ševardnadzeho. Ovšem Nejvyšší sovět se uchýlil do Gudautě, kde byla ruská vojenská letecká základna. Abcházie požádala o pomoc proti gruzínské agresi Moskvu. Jelcin chtěl zachovat nestrannost a jednat o zastavení palby, spojené se stažením gruzínských jednotek ze zóny konfliktu. Naopak ruský Nejvyšší sovět, kde sílila opozice proti Jelcinovi, se postavil za Abcházce. Někteří poslanci sovětu navštívili Abcházii a vyzvali k žádosti o samotné členství v Ruské federaci. Na stranu Abcházie se postavila i Konfederace kavkazských národů³⁹. Na popud ministra Gračova a armádních velitelů vnitroruské jednotky byly vyslány do Abcházie a vyhlásili, že překročení řeky Gumisty a postup na Gudautě bude posuzován jako nepřátelský akt. Kitovaniho armáda zůstala odříznutá a následně severokavkazští dobrovolníci, zejména Čečenci, počátkem října Gagra obsadili. Ruská politika zůstává protigruzínská a ruští vojáci měli rozkaz odpovědět na palbu palbou. Ruské jednotky nadto podnikly několik akcí bez formálního souhlasu ruské dumy na pomoc separatistům porazit gruzínské jednotky v letech 1992-1993. Od té doby Moskva používá abchazskou otázku jako nátlakový Ostředek, jakmile Tbilisi odmítlo abcházské nacionalistické snahy se připojit k Ruské federaci.⁴⁰

Ruská strategie byla blokovat všechny Ševardnadzeho snahy o získání mezinárodní podpory a samo se nabízelo jako zprostředkovatel. V květnu 1993 Rusko přenechalo tuto hlavní roli OSN, kdy byl jmenován zmocněnec OSN pro Gruzii Eduard Brunner. Ve stejné době ruský zvláštní zmocněnec pro Abcházii Boris Pastuchov dojednal dohodu o zastavení palby, která zahrnovala i budoucí

---

³⁹ „Založena z iniciativy Džochara Dudajeva roku 1991 jako Konfederace horských národů Kavkazu v abcházské metropoli Suchumi. Její první viditelnou akcí byla účastí jejích dobrovolníků na straně Abcházů v boji mezi Abcházíí a Gruzii. Konfederace sdružuje asi 16 národů - od Čečenců přes Abcházy, Adygejce, Čerkesy až např. po nepočtené dagestánské Laky a sympatizanty (např. s kavkazskými kozáky uzavřela Konfederace smlouvu v dubnu 1993). Programem Konfederace je vytvoření obdoby Horské republiky z doby po revoluci v r. 1917, "vybudování společného domu pro Kavkazany" od Abcházie po Dagestán. Konfederace má vlastního prezidenta, vládu a parlament se zástupci všech zúčastněných národů. Disponuje i vlastními ozbrojenými jednotkami. Její postoj je vyhraněně protiruský. Další regionální organizací působící v oblasti je např. Asociace horských národů Kavkazu, jejímž cílem je především ekonomická spolupráce.“

Jordová, Lenka. *Krátké období nezávislosti Čečenska 1991-1994*, Centrum strategických studií.

<http://www.strat.cz/bulletin/page.php?id=8>

⁴⁰ Trenin, Dmitrij. (2002). str. 182

svolání mírové konference pod dohledem OSN. Příměří se podařilo Rusku podepřít souhlase s rezolucí Rady bezpečnosti č. 858 z 24.8.1993, která zřizovala mezinárodní pozorovatelskou misi v Gruzii (UNO-MIG-UN Observer Mission to Georgia) v počtu 88 vojenských dohlížitelů.⁴¹

Mezitím pod záštitou všech diplomatických kroků se abchazští vojáci připravovali k ofenzivě, která začala v září 1993. Ke konci měsíce padlo Suchumi a gruzínské oddíly byly zahrnány až za řeku Inguri. V Moskvě právě probíhal souboj mezi Jelcinem a odbojným Nejvyšším sovětem a ústřední politická koordinace byla přerušena, proto Moskva na nedostatek vedení a respektu reagovala zmateně. Když Rada bezpečnosti projednávala 19.10. rezoluci č. 876, která odsoudila narušení příměří a „etnické čistky“ prováděné abcházskými vojáky, Rusko ji podpořilo. Rusko však využilo nestabilní politické situace v Gruzii, kdy se v západní Gruzii šířila vzpoura na podporu vyhnaného bývalého prezidenta Gamsachurdii a k tomu bylo politické vedení oslabeno vytlačení abcházskými vojsky, nezbývalo Ševardnadzemu, než i přes neochotu požádat Rusko o pomoc. Na oplátku musela Gruzie slíbit, že poskytne Rusku na svém území vojenské základny. Následně během jednoho týdne došlo vylovení praporu námořní pěchoty v Poti a vyslání dalších jednotek na uvolnění silnic, se situace po měsíci vyřešila.

V roce 2002 došlo ke slovním sporům mezi gruzínskou a ruskou stranou. Důvodem bylo prohlášení ruského ministra obrany Sergeje Ivanova, že 15. srpna místní separatisté zabily gruzínsky mluvícího občana skoro v Čečensku s dokumenty. K tomu předcházelo obvinění Moskvy, že Tbilisi aktivně pomáhá čečenským povstalcům v soutěsce Pankisi. Gruzínští představitelé samozřejmě jakákoliv spojení a obvinění odmítly. Podle tvrzení gruzínské strany došlo v srpnu ke vzájemnému konfliktu, kdy abcházské síly pronikly hranicí do jediného Tbilisi ovládaného území v Abcházii-průsmyk Kodori a zaujali pozice. To samozřejmě vyvolalo odvetnou reakci ze strany Gruzie. K uklidnění situace došlo, kdy se do oblasti vydala delegace vedená tehdejším gruzínským premiérem Avtandilem Džorbenadzem, velitelem hraniční stráže Valerim Chkheidzem a tehdejším ministrem pro speciální záležitosti Malkhazem Kakabadzem, kdy se společně s Ěmzarem Kvitsianim, prezidentským

---

⁴¹ Litera, Bohuslav; Švec, Luboš; Wanner, Jan; Zilynskyj, Bohdan (1998), str. 123

zástupcem pro Kodori, a zástupci Abcházie pokusili vyřešit nastalou situaci. Z jednání vyplynulo, že strany nehodlají eskalovat vzniklý konflikt a abcházská strana naznačila, že je na ně vyvíjen tlak „zahnat“ vzájemná jednání do kouta. Když jednání vstupovala do nejvíce kritického bodu, jednání o politickém statusu, gruzínská strana se domnívala, že se někdo snaží sabotovat jednání a uvádí, že největší zájem na tom mělo Rusko, které se snažilo získat kontrolu nad jediným územím v Abcházii pod kontrolou Tbilisi, průsmykem Kodori. Několikrát před tím Gruzie musela odmítnout žádosti Ruska o získání pozicí pro své „mírové“ síly, jak uvádí ve svém rozhovoru Malkhaz Kakabadze.⁴²

Po nástupu Micheila Saakašviliho prosazovala gruzínská vláda opatrnější postoj k řešení otázky postavení Abcházie a snažila se o mírové řešení. V květnu 2004 navrhla dokument o řešení konfliktu, který obsahoval federativní dohodu a garance federativní ústavou. Kompetence federace by zahrnovala působení obrany, zahraniční politiky, celní systém a boj s organizovaným zločinem. Ostatní kompetence by byly v rukou Abcházie. Taktéž Gruzie počítá s abcházskými ozbrojenými složkami. V celonárodním parlamentu přiznává Abcházcům právo veta při otázkách Abcházie. Problémem je ovšem, že Abcházie tvrdí stejně jako Jižní Osetie, že je samostatná republika a nevylučuje možnost sjednocení se s Ruskem.⁴³

Problémovým aspektem vzájemných gruzínsko-abcházských, potažmo gruzínsko-ruských vztahů, je i otázka Kodorského údolí. Jedná se o jediné území v Abcházii, které je plně pod kontrolou gruzínské vlády. Tento moment „narušuje ruskou mocenskou hegemonii v jinak Gruzii nekontrolované provincii, která je součástí země iure, jinak se jedná o klasický stát *de facto* (jako např. Náhorní Karabach či Kosovo) s velmi silným ruským vlivem. Obecně celý gruzínsko-abcházský konflikt a ruské angažmá v něm, a v menší míře i konflikt gruzínsko-jihoosetinský, lze považovat za zdroj napětí až nepřátelství ve vzájemných vztazích.“⁴⁴ Gruzie díky tomu vnímá Rusko jako hlavní vnější nebezpečí.⁴⁵

---

⁴² Areshidze, Irakly. *Georgian official says Russia's „goal is chaos“*. Eurasia Insight.

<http://www.eurasianet.org/deartments/insight/articles/>

⁴³ Kuranian, Andro, MP 5/2005

⁴⁴ Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds) (2006), str.119

⁴⁵ Allison, Roy. *Traditional Security in Menon, Rajan; Fedorov, E. Yuri; Nodia, Ohia. Russia, The Caucasus, and Central Asia: the 21st century security environment*, str. 31

Nedořešená otázka abcházské státnosti a otázka ohledně dohody o gruzinských uprchlících (40 tis. uprchlíků z regionu Gali) přináší také komplikace abcházské ekonomice, která je v ruinách válečných škod. Konfliktem zapříčiněná emigrace práceschopných lidí, spojená s ekonomickou blokadou způsobila špatné ekonomické podmínky. Populace je poloviční než před válkou a je špatně disproportčně rozložena (mladí a staří lidé a většina žen).⁴⁶

Válka v Abcházii jen vykreslila některé vlivné politické síly v severním Kavkazu. Abcházie rozvinula vztahy s místními etnickými skupinami v rámci Ruské federace. To ohrožuje ruské snahy o integritu území a stabilitu v oblasti. Příkladem těchto abcházských a severokavkazských snah je založení Konfederace kavkazských národů, která má separatistický a anti-ruský charakter. Toto uskupení přispělo několika tisíci dobrovolníků v abcházském konfliktu, mezi nejznámější patří Šamil Basajev.⁴⁷

Ruská pozice v abcházsko-gruzinském konfliktu, kdy hrají vyčkávací hru v regionu a odmítají podpořit gruzinskou státní integritu, vyvolává anti-ruské postoje v gruzinské domácí i zahraniční politice. To způsobuje problémy Ruska v regionu, protože se buď dříve nebo později obě strany dohodnou bez Ruska nebo zprostředkovaně s jinou stranou a nebo Rusko bude přinuceno se nakonec z Abcházie stáhnout a začne nové kolo bojů. Obě možnosti jsou nevýhodné pro Rusko.⁴⁸

3.3. Adžárie

Autonomní oblast v jihozápadní Gruzii s hlavním městem Batumi. Strategická pozice Adžárie se dá shrnout slovy: „kdo kontroluje Adžárii, kontroluje nejdůležitější obchodní a strategickou gruzínskou hranici“⁴⁹, z pohledu Ruska. Hranice s Tureckem byla přirozeně atraktivní pro Rusko. Otázka adžársko-tureckých hranic byla i jedním z bodů rusko-gruzinské smlouvy, díky které byly

---

⁴⁶ Herzig, Edmund (200), str. 80-81

⁴⁷ Pein, A. Emil. *Contagious Ethnic Conflict and Bordur Along Russia's Southern Flank in Menon, Rajan; Fedorov, E. Yuri; Nodia, Ohia. Russia, the Caucasus, and Central Asia: the 21st century security environment.* str. 184-185

⁴⁸ Pein, A. Emil. *Contagious Ethnic Conflict and Bordur Along Russia's Southern Flank in Menon, Rajan; Fedorov, E. Yuri; Nodia, Ohia. Russia, the Caucasus, and Central Asia: the 21st century security environment.* str. 195

⁴⁹ Střítecký, Vít. *Federalism as the cause of ethno-political conflict,* str. 105

ruské jednotky zodpovědné za ostrahu hranic s Tureckem. Tato smlouva vypršela v roce 1998 a jen díky kalkulu adžárského vedení a pragmatické politiky, ruské jednotky nadále zůstaly a Aslan Abašidze využíval ruskou vojenskou přítomnost k udržení reálné nezávislosti na Tbilisi.⁵⁰

Na rozdíl od Jižní Osetie a Abcházie nikdy neusilovali o odtržení se od Gruzie, ale stejně jako ony udržovala blízké vztahy s Ruskem. Důvody proč nikdy neusilovali a ani neusilují o odtržení se od Gruzie, můžeme hledat v historii a charakteru Adžárie. Neexistovaly tam nikdy instituce učící o adžárské historii nebo kultuře, také se nevytvořily žádné etnické elity, které by podporovaly jedno etnikum před druhým a proto v praxi nešlo o etnickou autonomii, ale o region s vyšším stupněm vlastní vlády, než ostatní části Gruzie. Proto na rozdíl od Abcházie nebo Jižní Osetie jednoduše neexistovaly snahy o osamostatnění nebo nějakou etnickou mobilizaci.⁵¹ Adžárové sami sebe považují za Gruzínce, ale liší se hlavně tím, že vyznávají sunnitský islám na rozdíl od pravoslavných Gruzínců.⁵² Díky své poloze a významnému přístavu Batumi si udržovala jistou míru ekonomické i politické nezávislosti. Opěrným bodem jejich nezávislosti je i ruská vojenská základna.

Adžárie s hlavním představitelem Aslanem Abašidzem po dobu prezidentství Ševardnadze odmítala odvádět daně do centrálního státního rozpočtu. Tento problém Ševardnadze neřešil z obavy konfliktu a odtržení Adžárie od Gruzie. V průběhu revoluce rúží se Abašidze postavil na stranu Ševardnadzeho proti opozici vedené Saakašvilim ze stejných obav jako představitelé Abcházie a Jižní Osetie a to z důvodů ztráty suverenity a taktéž se Abašidze obával, že se revoluce přenesení i do Autonomní republiky Adžárie. Po vítězství opozice a rezignaci Ševardnadzeho nová vláda vznesla požadavky na Adžárie o povolení místní opozice; svobodné volby, zavedení jurisdikce ústřední vlády v Adžării a odzbrojení nelegálních složek.⁵³

Adžárský představitel Abašidze dal jasně najevo, že v případě jakékoliv komplikace s Tbilisi nebude váhat požádat o pomoc ruské jednotky umístěné ve 22. ruské vojenské základně v Batumi. Zástupce ruského ministra zahraničních věcí Valerij Lošinín reagoval, že Moskva chápe Abašidzeho aktivity jako

---

⁵⁰ Střítecký, Vít. *Federalism as the cause of ethno-political conflict*, str. 105-106

⁵¹ Cornell, E. Svante (2002), str. 224

⁵² Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds) (2006), str. 118

⁵³ Kuranian, Andro, MP 5/2005

„nejdůležitější faktor stabilizující situaci v Gruzii“.⁵⁴ Toto značně kontroverzní prohlášení a jeho nelogičnost musíme chápat tak, že bylo vydáno v době, kdy se moci uchoпил Micheil Saakašvili po revoluci růží, po které se vedení země ujalo prozápadní křídlo Saakašviliho a nasadilo ještě více protiruskou rétoriku, než vedení předchozí.

Abašidze Saakašviliho obvinil z puče a 14.3.2004 uzavřel hranice a odmítl vpustit nového prezidenta Gruzie s doprovodem do země. V reakci na to vláda uvalila embargo, uzavřela pozemní, námořní a vzdušný přístup, což znamenalo velkou újmu z důvodu uzavření přístavu Batumi jako důležitého zdroje příjmů a taktéž uzavření přechodu s Tureckem Sarpi. Po těchto krocích nové vlády Abašidze souhlasí s podmínkami.⁵⁵

Po nových parlamentních volbách v Gruzii, ve kterých vyhrává Saakašvili a jeho blok, probíhají rozhovory Tbilisi-Batumi za mezinárodní účasti o odzbrojení, které Abašidze odmítá. V Adžárii dochází ke vzpourám až 24.4.2004 je vyhlášen výjimečný stav. Dochází k demonstracím za rezignaci Abašidzemu, který po vlně represí 6.5.2004 rezignuje do Ruska. Jsou vyhlášeny místní volby, ve kterých vítězí Levan Varšolomidze.⁵⁶

4. Problematika vojenských základen na území Gruzie

Problematika ruských vojenských základen je jeden ze stěžejních bodů gruzínské zahraniční politiky, ale taktéž vzájemných rusko-gruzínských vztahů. Gruzii jde o odchod vojáků a uzavření základen, naopak Rusko se snažilo jakkoliv tuto otázku oddálit, ne-li zcela odstranit z jednání. Základny pro Rusko znamenaly důležitý nástroj na udržení vlivu v Gruzii. Jedny z klíčových zájmů Ruska v Gruzii mimo rozvinutí ekonomických vazeb, bylo a je udržet si vojenský vliv v oblasti a ochrana ruské diaspory.

---

⁵⁴ Yuri, Fyodorov. *Do We Need Reform of Russian Foreign Policy? in Russian Foreign Policy in Transition, Concepts and Realities*. str. 482

⁵⁵ Kuranian, Andro, MP 5/2005

⁵⁶ Kuranian, Andro, MP 5/2005

Již za Sovětského svazu byl v Gruzii dislokován nemalý počet vojáků, zejména proto, že Gruzínská SSR byla hraniční republikou s Tureckem, jako členem nepřátelského NATO. Proto bylo nutné zajistit jak hraniční oblast, tak výsostné vody Sovětského svazu. Mimo členství Turecka v NATO, bylo také letitým geopolitickým rivalem.

Dalším důvodem pro setrvání svých vojsk byla možnost vzniku bezpečnostního vakua na Kavkaze a obavy z jeho vyplnění USA nebo některou z regionálních mocností jako Irán nebo hlavně Turecko. Úkolem bylo řešit aktuální i potencionální etnické nebo politické konflikty. Toto bylo v ruské zahraniční a bezpečnostní politice důležitý úkol, protože na celém území hrozí i Rusku tzv. „spill-over“ efekt, což znamená rozšíření konfliktů i do jiných oblastí.⁵⁷ V kontextu kavkazského regionu je to obzvlášť důležitý moment, protože se jedná o provázaný region, ať se jedná o severní Kavkaz nebo jižní. V celém regionu je mnoho etnických skupin, které netvoří státy. V Rusku je to problém s oblastmi Inguška, Severní Osetie nebo Dagestánu. V případě Gruzie jsou to regiony hlavně Abcházie a Jižní Osetie.

Jednotky na území Gruzie nejsou nijak početné a jsou nesrovnatelně menší než za dob carského Ruska nebo Sovětského svazu. Brzy po rozpadu Sovětského svazu vyvstala otázka, co se sovětskými jednotkami. Buď je stáhnout/stáhnout nebo předat pod gruzínské velení. Mnoho jednotek bylo vskutku rozpuštěno. Nakonec vojáci zůstali pod ruským velením.⁵⁸ Zatímco v roce 1992 bylo na území Gruzie 20 000 příslušníků ruských sil⁵⁹, v letech 1996-1997 se jejich počet snížil na 8500 vojáků⁶⁰. Tento stav setrval nadále. Ovšem naproti tomu, jejich počet na území Abcházie se zvýšil z 1000 v říjnu 1992 na 3000 v říjnu 1996 v rámci mírových sil.⁶¹

Jak jsem zmínil výše, zřízení ruských základen na území Gruzie inicioval v roce 1993 tehdejší prezident Eduard Ševardnadze výměnou za příslibenou pomoc při znovuzískání kontroly nad Abchází, kterou ztratila i díky ruské intervenci. Této pomoci se nedočkali a po zbytek 90. let a na počátku dalšího

---

⁵⁷ Jackson, J. Nicole (2003), str. 117

⁵⁸ Jackson, J. Nicole (2003), str. 120

⁵⁹ Počet vojáků na vojenských základnách, pohraniční stráž a jednotky černomořské flotily

⁶⁰ Navíc bylo v Gruzii dislokováno 150 tanků, 240 obrněných vozů a 140 dělostřeleckých systémů

⁶¹ Jackson, J. Nicole (2003), str. 120

století Gruzie usiluje o stažení ruských jednotek a demontáž vojenských základen.

Jedná se o základny:

- V Adžárii – 12. vojenská základna u černomořského přístavu Batumi
- V Džavacheti – 62. vojenská základna v Achalkili (území převážně obývané arménskou menšinou a důležité pro vedení ropovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan)
- podle dohody istanbulského summitu OBSE mělo Rusko stáhnout své vojáky z těchto základen do roku 2001
- v Abcházii – 50. vojenská základna v Gudautě
- ve Vaziani – 137. vojenská letecká základna poblíž Tbilisi⁶²

Vymanění se z ruské sféry a likvidace ruských vojenských základen na území republiky, byla jednou z priorit zahraniční politiky Eduarda Ševardnadzeho. Tuto prioritu nezměnilo ani nové vedení po revoluci růží. Tento přístup zůstal nezměněn, protože v Gruzii chybí významnější vlivná proruská strana. Je to dáno ruským chováním jako je podpora separatistů, vízová politika Ruska (udělení vízové povinnosti občanům Gruzie mimo separatistické oblasti s ruskou podporou), neochotě stažení ruských vojáků, snaha o zamezení výstavby ropovodu a bombardování severogruzinských vesnic⁶³. Díky těmto aktivitám by žádný proruský politik ne získal podporu.⁶⁴

Na istanbulském summitu Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě v roce 1999 Rusko souhlasilo se stažením části vojáků z Gruzie a to jmenovitě ze základen v Gudautě a Vaziani, které Rusko uzavřelo v roce 2001. Na oplátku Gruzie poskytla dočasné rozmístění ruských jednotek na základnách v Batumi a Achalkalaki. Putin navrhoval, aby základna v Gudautě byla transformována na výcvikové centrum pro ruské (SNS) mírové jednotky v Abcházii. Během jednání

---

⁶² Souleimanov, Emil. MP 5/2004

⁶³ K bombardování došlo po revoluci růží, kdy se vyhrotily vztahy mezi Moskvou a Tbilisi, také v otázce nedostatečné snahy Gruzii v postupu proti čečenským teroristům a kdy Saakašvili začal prosazovat těsnější vojensko politickou spolupráci s USA. Rusko v reakci dokonce bombardovalo vesnice na severovýchodě Gruzie, kde se měly údajně skrývat čečenští teroristé. Podobně postupovalo v letech 2001 a 2002, kdy v roce 2001 Rusko podniklo několik leteckých útoků ve spojitosti se soutěskou Pankisi po obvinění Gruzie z nedostatečné aktivity. V září 2002 Rusko opět pohrozilo, že podnikne preventivní akce v Pankisi bez ohledu na suverenitu Gruzie.

⁶⁴ Souleimanov, Emil. MP 5/2004

na podzim roku 2000 se Ševardnadze původně zdál být nakloněn souhlasit, ale místní abcházská vláda místo toho žádala vydání zbraní ze základny abchazským jednotkám.⁶⁵ Ovšem stahování ze základny v Gudautě Rusko protahovalo až do roku 2005, protože v létě 2001 Abcházcí a Rusové, kteří chtěli zachovat základnu, ji zablokovali a odmítli odsun. Ruské jednotky proto nemohly opustit základnu do předem domluveného termínu 1.7.2001. Tato miniaféra vyvolala diplomatickou přestřelku. Po několika jednáních došlo ke kompromisu, kdy na základně zůstalo 100 vojáků hlídajících vybavení základny. Odsun ze základny ve Vaziani proběhl do dojednaného termínu, tedy 1.7.2001, a předaly ji gruzinskému velení.⁶⁶

O zbylých dvou základnách jednali Putin a Saakašvili v Moskvě v únoru 2004, kde došlo k uzavření rámcové smlouvy a projednání harmonogramu ke stažení vojenských základen. Jednání měla být uzavřena v Tbilisi na podzim v témže roce. Ovšem události v Jižní Osetii a Abcházii zhoršily rusko-gruzínské vztahy a Putin nepřijel. Nadto Rusko uděluje ruské občanství Rusům na území obou problematických regionů a jako důvod uvádí ochranu svých občanů a k tomu ještě skupuje majetek v Abcházii, čímž porušuje výsledky summitu SNS z roku 1996. Podle výsledků summitu OBSE z roku 1999 v Istanbulu, se měly obě strany v roce 2000 dohodnout na harmonogramu stažení ruského kontingentu ze základen. Bohužel se tak nestalo. Rusko tvrdilo, že potřebuje několik let k odsunu a odškodnění 300 milionů dolarů, což bylo pro Gruzii naprosto nepřijatelné.⁶⁷

Rusko-gruzínská jednání byla velmi obtížná. Zejména z ruské strany. Moskva odmítala jednání na bilaterální úrovni. Začátkem června 2004 odmítla pozvání na dvoudenní jednání. Podobně učinila v odmítnutí dvoudenního jednání v květnu téhož roku. Představitelé Moskvy to veřejně odůvodnily, že 8 kol jednání se konalo a žádný zlom nepřinesly. Skutečnost však byla taková, že dva a půl roku žádná jednání na politicko-diplomatické úrovni neproběhla. Pouze několik jednání na expertní úrovni. Těch 8 zmíněných kol proběhlo v letech 1999-2002. Od té doby Kreml jednoznačně odmítal jednání. K tomu do roku 1999 proběhlo několik jednání, ovšem bez mandátu na ruské straně.

---

⁶⁵ Nygren, Bertil. *Russia's relations with Georgia under Putin-The Impact of 11 September*. In Hedenskog, Jakob. *Russia as a Great Power, Dimensions of Security under Putin*. str.162

⁶⁶ Hedenskog, Jakob (2005), str. 162

⁶⁷ Kuranian, Andro, MP 5/2005

Charakterem vzájemných jednání ze strany Ruska bylo jednání dále prodlužovat a oddalovat a pokud jednání proběhla, tak ruská strana neměla mandát. Ruským cílem nebylo uzavření vojenských základen a stažení se, ale pouze legalizovat vojenskou přítomnost v Gruzii smlouvou. To potvrzuje neformální, ale veřejná prohlášení ruského ministra zahraničí Sergeje Lavrova a ministra obrany Sergeje Ivanova, kdy „občas přidávají termín „procedur pro pokračování fungování ruských základen“, a navrhují explicitně, že základny by měly získat „statut“ v Gruzii prioritně k jakémukoliv rozhodnutí o stažení“.⁶⁸

Ovšem rok 2005 přinesl obrat ve snaze udržet ruské jednotky na území Gruzie. 18.2.2005 Sergej Lavrov navštívil Tbilisi. Byla dosažena dohoda o zintenzivnění jednání během dvou měsíců o problematických otázkách (rámcová smlouva, odsun základen, zbudování společného protiteroristického centra, delimitace hranic, řešení konfliktů a zjednodušení vízové povinnosti). Gruzínský prezident Micheil Saakašvili naznačil, že pokud nebude dosaženo pevné dohody o datu stahování, nemusel by se připojit ke svému ruskému protějšku Vladimiru Putinovi k oslavám 60. výročí konce Druhé světové války v květnu. Na summitu GUUAM 22. dubna 2005 Micheil Saakašvili o ruských základnách, že jsou na gruzínském území proti vůli gruzínského lidu. Ruské základny „neslouží zájmům ani Ruska ani Gruzie, ani neslouží zájmům našich bilaterálních vztahů a regionální bezpečnosti“ (...) „Doufáme, že budeme schopni se dohodnout na vzájemně akceptovatelném, civilizovaném a postupném – už konečném -- odsunu ruských vojenských základen před summitem v Moskvě“⁶⁹. Tbilisi posledních pět let požadovalo aby základny v Batumi a Achalkalaki byly opuštěny co nejdříve. Rusko namítalo, že nemá dostatek peněz na odsun dříve, než v dalším desetiletí. Rusko navrhovalo 15 let pro odsun vojenských základen v Gudautě a Achalkalaki, Gruzie požadovala 32 roky a Spojené státy dokonce nabídly financování odchodu.⁷⁰ Ovšem hlavním znepokojením Moskvy bylo, že NATO doufá, že Gruzie pozve americké nebo

---

⁶⁸ Socor, Vladimir. *Russian military bases in Georgia: No negotiations, new complications*. The Jamestown Foundation.

http://www.jamestown.org/print_friendly.php?volume_id=401&issue_id=2991&article_id=2368125

⁶⁹ Peuch, Jean-Christopher. *Georgia: Tbilisi, Moscow report breakthrough over Russian military bases*. Eurasia Insight. http://www.eurasianet.org/deartments/insight/articles/pp042705_pr.shtml

⁷⁰ Hedenskog, Jakob (2005). str.161

další spojenecké jednotky na své území po odchodu ruských jednotek⁷¹ a tím by se vyplnilo bezpečnostní a mocenské vakuum na Kavkaze.⁷² 10.3.2005 gruzínský parlament přistoupil k razantnímu kroku, kdy přijal usnesení, že může prohlásit základny za ilegální, pokud nebude do 15. května dohodnut harmonogram. Pak by mohlo dojít k odmítnutí víz ruským vojákům. Rusko v reakci navrhuje harmonogram 3 až 4 roky.⁷³

Výsledkem jednání v roce 2005 bylo podepsání dohody 30. května byla o vyklizení dvou zbývajících základen do roku 2008. Konkrétně podmínky hovoří, že konečný odchod ze základny z Achalkalaki má být uskutečněn do konce roku 2007. Odsun z Batumi o rok později.⁷⁴ Toto datum bylo výsledkem gruzínské, potažmo americké, diplomacie, protože Moskva avizovala, že odsun bude trvat 10 až 15 let. Ovšem tyto dvě základny se vyskytují na problematických místech. 62. základna Achalkalaki požívá nemalé podpory místní populace, kterou tvoří většinou Arméni, po Gruzíncích druhé nejpočetnější etnikum, a nachází se v regionu Samcche-Džavacheti na jihu Gruzie.⁷⁵

Ostatně Arménie patří k nejbližšímu a v podstatě jedinému spojenci Ruska na jižním Kavkaze, takže se naskýtá otázka, jak moc bude Moskva ochotna dodržet termín uzavření základny v Achalkalaki. Obecně celý komplex problémů v tomto regionu zatěžuje vzájemné gruzínsko-arménské vztahy v případě nutnosti by Rusko mohlo tuto základnu využít jako strategický nástroj. Podobně v problémové oblasti se nachází 12. základna v Batumi v regionu Adžárie, které má blízko k Moskvě.

Dosažení dohody o odsunu bylo označováno jako „nový stupeň v rusko-gruzínských vztazích“.⁷⁶ Samotný odsun započal 29. července 2005 odjezdem čtyř konvojů 44 vojenských vozidel ze 62. základny z Achalkalaki a 12. základny v Batumi. Z toho tři konvoje přemístila do ruského teritoria Karbadino-Balkaria a jeden konvoj putoval na ruskou základnu Gyumri v Arménii. Když ruské jednotky

---

⁷¹ Peuch, Jean-Christophe. *Georgia: Tbilisi, Moscow report breakthrough over russian military bases*, http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp042705_pr.shtml

⁷² Tbilisi řeklo, že nemá v úmyslu přijmout jakékoliv negruzínské jednotky na svém území po odchodu ruských jednotek. Ale zároveň dodává, rozhodnutí o cizích vojenských základnách není záležitostí Ruska, tamtéž

⁷³ Kuranian, Andro, MP 5/2005

⁷⁴ Freese, Theresa. *Russia's troop withdrawal from Georgia: The start of a new friendship?* Eurasia Insight. http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav081005_pr.shtml

⁷⁵ Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds) (2006), str. 116

⁷⁶ Freese, Theresa. *Russia's troop withdrawal from Georgia: The start of a new friendship?* Eurasia Insight. http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav081005_pr.shtml

opouštěly Batumi v Adžárii, politický aktivista vládní Strany národního hnutí Ketevan Antidze prohlásil: „Jsem potěšen gruzínské boty pochodují, ne ruské“⁷⁷. Což jen podtrhuje pocit vítězství a konečné dosažení stažení alespoň části ruských jednotek.

K jednání o osudu ruských základnách se pojí i jednání o možném společném anti-teroristickém centru. Během dubna 2005 začala jednání, kdy Sergej Lavrov naznačil konsekvenci mezi odsunem ruských základen a jednáních o zamýšleném centru, kdy se domnívá, že by jednání měla probíhat paralelně s jednáními o základnách. Ruský ministr obrany požadoval, aby anti-teroristické centrum bylo založeno v zařízeních bývalých základen v Batumi a Achalkalaki a sloužily k trénování armády a společných hraničních stráží. Naproti tomu gruzínští představitelé prosazují, aby centrum bylo umístěno v Tbilisi a více než vojenské centrum by mělo být bráno jako „think-tank“.⁷⁸

Zamýšlené strategie a požadavky obou stran jsou více než jasné a jen podtrhují předchozí jednání. Cílem Gruzie je co nejméně eliminovat ruskou vojenskou přítomnost na svém území, proto prosazuje centrum spíše než vojenské, tak jakýsi „think-tank“. Naopak Rusko po svém odchodu ze základen vnímá centrum jako menší náhražku vojenských základen s cílem udržet si alespoň nějaký vliv. Zároveň mimo vlivu díky vojenské přítomnosti hraje důležitou roli i čečenský konflikt. To znamená, že Rusko chce mít vliv při ochraně hranic a případně použít konflikt jako nástroj proti Gruzii (např. jako nátlak na centrální vládu v Tbilisi pro získání větší vojenské kontroly ve sporných oblastech nebo při hranici s Čečenskem jako je třeba oblast útěsky Pankisi). Tento nástroj Moskva využila k iniciování vízového režimu poté, co Gruzie odmítla poskytnout gruzínské území pro umístění ruských jednotek v horské oblasti při hranicích s Čečenskem. Stejně tak Tbilisi odmítlo požadavky Moskvy rozmístit své vojáky na hranicích Gruzie s Čečenskem s gruzínské strany. I když formálním důvodem vízového režimu bylo pronikání čečenských separatistů do Čečenska přes gruzínské hranice, tento fakt podle mnoha odborníků ztrácí na váze, protože ruské jednotky jsou rozmístěny na čečenské straně hranice,

---

⁷⁷ Freese, Theresa. *Russia's troop withdrawal from Georgia: The start of a new friendship?* Eurasia Insight. http://www.eurasianet.org/deartments/insight/articles/eav081005_pr.shtml

⁷⁸ Peuch, Jean-Christophe. *Georgia: Tbilisi, Moscow report breakthrough over russian military bases*, http://www.eurasianet.org/deartments/insight/articles/pp042705_pr.shtml

konkrétně v roklině Argun, kde velí výsadkovým jednotkám.⁷⁹ Důvodem vízového režimu byla snaha Moskvy udržet si vojenskou přítomnost za jakoukoliv cenu.⁸⁰

V mnoha případech by tento započatý odchod mohl znamenat, v mnoha gruzínských pohledech, jako katalyzátor ve vyjednávání v dalších rusko-gruzínských záležitostech jako jsou otázky Abcházie a Jižní Osetie. Taktéž někteří věří, že odsun ruských základen by mohl zvýšit šance Gruzie na přistoupení k Severoatlantické alianci. Ovšem i když byl ujednáán odsun ruských jednotek, stále zůstanou ruské jednotky v rámci mírových sil v Abcházii a Jižní Osetii. Bohužel dokud konflikty v obou regionech zůstanou nedořešeny, vyhlídky na členství v NATO zůstanou neurčité.⁸¹

5. Ropovod BTC a energetická závislost Gruzie na Rusku

Nevýhodou pro Gruzii a všech nových států po rozpadu Sovětského svazu byla provázanost, a po právu logická, všech států mezi sebou a hlavně centra a jednotlivých zemí v rámci jedné. Od toho se odvíjela, nejen, gruzínská závislost v ekonomice na Rusku, ale zejména v oblasti, kterou stát nemůže jednoduše přesměrovat, jako přemístit v rámci možnost odbytí na jiné trhy. Tou oblastí je energetická oblast, kdy Gruzie byla a je plně závislá na Rusku, co se týče například otázky elektrické energie a dále díky dřívější síti produktovodů z dob Sovětského svazu.

---

⁷⁹ Anjaparidze, Zaal. *What Post-Yeltsin Russia Promises Georgia?* The Jamestown Foundation. http://www.jamestown.org/print_friendly.php?volume_id=7&issue_id=430&article_id=3725

⁸⁰ Obzvlášť v době, co gruzínský parlament odmítl ratifikovat v roce 1995 rusko-gruzínskou smlouvu, která znamenala 25ti letou přítomnost ruských vojenských základen v Gruzii.

⁸¹ Toto potvrzuje jeden z analytiků americké bezpečnosti, který uvádí, že „vyřešení těchto konfliktů by mělo být považováno (NATO) jako předpoklad pro členství“. Podobný názor zastává David Smith, americký reprezentant Mezinárodního bezpečnostního poradního výboru, nezávislého poradního výboru obranné politiky a prezident Gruzínského fóra, založeného v roce 2002 pro sblížení USA a Gruzie, kdy taktéž mluví o tom, že dokud nebudou vyřešeny konflikty, Gruzie se nebude moct připojit k NATO.

- Freese, Theresa. *Russia's troop withdrawal from Georgia: The start of a new friendship?* Eurasia Insight. http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav081005_pr.shtml

Hospodářské vztahy byly po rozpadu Sovětského svazu narušeny radikální a přitom nedomyšlenou finančně-hospodářskou politikou Moskvy, která tak sama narušila hospodářské vztahy což postihlo i hospodářskou spolupráci. Gruzie ze všech bývalých postsovětských republik na Kavkaze tím utrpěla nejvíce. V letech 1990-1994 byl zaznamenáván průměrný roční pokles hrubého národního produktu o více než 30 %. Ruské hospodářské vazby a zájmy byly touto politikou narušeny tak vážně, že mnohé zcela vymizely ze scény. Výjimkou byla jen těžba a přečerpávání ázerbájdžánské ropy. Z let po rozpadu se vyprofiloval jako opravdu dlouhodobě platný zájem jediný, a to zabezpečení přístupu ke kaspické ropě a její přeprava.⁸²

Právě těžba a přeprava kaspické ropy patří ke strategickým cílům Ruska na Kavkazu. Z geopolitického a geoekonomického hlediska se jedná o nejdůležitější, zcela kruciólní cíl. Faktem ovšem zůstává, že Rusko po rozpadu Sovětského svazu není schopno samo zajistit bez participace, ať už z ekonomického nebo politického důvodu, plné využití přírodních zdrojů Kaspického moře. Proto by bylo pro něj ze strategického hlediska výhodnější, kdyby se těžební a transportní projekty v regionu zakonzervovaly. Ovšem vývoj v jihokavkazských státech jde jiným směrem, snaží se Rusko všemožným způsobem situaci komplikovat, a využívá k tomu nátlakových nástrojů (jako v případě Gruzie vojenskou přítomnost, nevyřešené otázky separatistických republik nebo nátlak spojený s ruským problémem Čečensko) aby mohlo argumentovat obtížností takových řešení, jako je transport surovin mimo ruské území. K tomuto případu se Rusku nejvíce hodila Gruzie, kde je hlavním nástrojem je udržování latence etnopolitických konfliktů. Tím by nejvíce poškodilo gruzínskou trasu ropovodu BTC. Naopak jihokavkazské státy (zejména Ázerbájdžán a Gruzie) spolu se zahraničními investory nechtějí dopustit závislost na Rusku.⁸³

Snaha o vyřazení Gruzie z projektu BTC byla logická, protože tím by se projekt zkomplikoval a v podstatě zastavil. Taktéž tato snaha Gruzie o snížení závislosti Rusku nevyhovuje, protože pokud se podíváme na míru vztahů kavkazských států k Rusku, můžeme říct, že Ázerbájdžán ohrožovat nátlakem v energetických otázkách nemá tak silnou váhu jako v případě Gruzie, protože

---

⁸² Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds) (2006), str.115

⁸³ Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds) (2006), str.113

disponuje energetickým zabezpečením a proto jistou nezávislostí. Naopak Arménie se tento projekt netýká a její vztahy s Ruskem jsou přátelské. Gruzie je energeticky na Rusku závislá a k tomu od vzniku nezávislé Gruzie je zde snaha o euroatlantické směřování, což se nelíbí Rusku. Ne jen z důvodů ztráty kontroly nad Gruzii, ale zároveň průnikem vlivu na Kavkaz zvenčí. Taktéž je nutno dodat, že Rusko má v Gruzii mnoho nástrojů na politiku nátlaku.

Stavba ropovodu má velký význam pro jižní Kavkaz, speciálně jeho role v evropské a světové politice, díky mezinárodní účasti politiků na projektu. Pro Gruzii to znamená přímější směr směřování vztahů k Evropě. Pro Rusko to znamená potvrzení důkazu, že státy na jižním Kavkaze jednají nezávisle a suverénně. Rusko má sice přirozeně „právo“ ovlivňovat, ale ne diktovat nebo dominovat politiku států. Rusko tak ztratilo monopolní postavení v přepravě kaspické ropy na světové trhy, které mělo po devadesátá léta minulého století.⁸⁴ Od počátku roku 1995 čím dál více mocností podporovalo projekt BTC, jak z ekonomického (Gruzie a Turecko měly zájem na tranzitních poplatcích), tak z politického. Pro Ázerbájdžán je to z politických důvodů nejpřijatelnější varianta. Potrubí povede přes spřátelené Turecko a partnerskou Gruzii, mimo Rusko nebo Írán, které mají ambiciózní záměry. Ovšem z ekonomického hlediska se jednalo o nejnákladnější projekt. Rozhodnout o tom měly velmoci, kdy USA vsadilo na strategickou kartu.⁸⁵

Projekt a samotný ropovod má primární důležitost pro Gruzii, jak z ekonomického, tak politického aspektu a zároveň je významný pro celý region. Ještě, když byl projekt BTC na počátku, Gruzie měla mnoho problémů, domácí i mezinárodní povahy. To zahrnovalo slabost státu a hospodářství, korupci a ruskou politiku směrem ke Gruzii. Po revoluci růží vyvstaly pro zemi nové příležitosti a výzvy, ale zároveň obtíže z přístupu Ruska. Samotným projektem ropovodu a dalšími projekty, se Gruzii otvírají nové možnosti.

Nutnost zvolit trasu vedoucí do jihotureckého Ceyhan přístavu nebyla jen politická strategie na zeslabení vlivu na Rusku (což je primární zájem hlavně pro Gruzii), ale také z ekonomického hlediska a kapacitního. Byla zvolena delší

---

⁸⁴ Starr, S. Frederik; Cornell, E. Svante; ed. (2005), str- 17-18

⁸⁵ Souleimanov, Emil. (2001, rukopis), str. 136-137

cesta ropovodu než jen zakončená na pobřeží Černého moře⁸⁶, protože kapacitní cesty přepravy ropy přes Černé moře jsou limitovány kapacitou přepravy přes Bospor a Dardanely.⁸⁷

Ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan byl formálně uveden do provozu 25. května a v srpnu 2005 ropovod začal fungovat. Připojil se i Kazachstán, který se k tomu zavázal již v říjnu téhož roku. Díky ropovodu se posílil geopolitický význam Gruzie jako důležité tranzitní země a zároveň částečně redukoval ruský vliv v regionu, protože díky projektu se Gruzie částečně vyvázala z ruského energetického a ekonomického vlivu a posílila vlastní zdroje. Rusko se po celou dobu snažilo prosadit trasu ropovodu Baku-Novorossijsk.⁸⁸

Vybudovaný ropovod dosahuje délky 1760 km a potrubí prochází Ázerbájdžánem, Gruzii a končí ve středomořském tureckém přístavu Ceyhan. Přes Gruzii vede nejkratší část potrubí o délce 248 km. Majitelem zmíněného ropovodu je BTC Pipeline Company s hlavním podílníkem British Petroleum. Dalšími významnými podílníky jsou Ázerbájdžánská státní společnost SOCAR, americký Unocal a Statoil s norskou vedoucí pozicí a dalšími menšími akcionáři.⁸⁹ Už jen z tohoto výčtu zastoupených firem je vidět, že se jedná o nadnárodní projekt spojený s kavkazským regionem bez zapojení ruského vlivu. Toto jen podtrhlo prohlášení Micheila Saakašviliho při slavnostním otevření, který neváhal označit BTC za „geopolitické vítězství“ Analytici k tomu dodávají, že bezpečný, nezávislý energetický export dovolí oběma kavkazským státům (Gruzie a Ázerbájdžán) se efektivněji bránit ruskému geopolitickému tlaku.⁹⁰

Z ekonomického hlediska tento projekt podle politiky korporátu BTC Company přinese ropovod „ekonomické prospěchy a příležitosti pro dosažení kvality života pro ty, na které má naše podnikání vliv“⁹¹. Cíle investice v Gruzii jsou následující:

- zlepšit ekonomické příležitosti and zvýšit zisky

---

⁸⁶ V Gruzii už jsou dva terminály na pobřeží Černého moře. Jeden je situovaný v Supse s kapacitou 200 tis. barelů za den a druhý v Batumi s kapacitou taktéž 200 tis. barelů za den.

⁸⁷ Starr, S. Frederik, Cornell, E. Svante, ed. (2005) str. 86

⁸⁸ Souleimanov, Emil. MP 1/2006

⁸⁹ Ditrych, Ondřej. *Ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan a nová kavkazská geopolitika. Mezinárodní vztahy*. Roč. XXIX, 10/2005, str. 22-24

⁹⁰ Katik, Mevlut. *Caspian Basin Leaders Hail Opening of Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline*. Eurasianet. <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav052505.shtml>

⁹¹ Starr, S. Frederik, Cornell, E. Svante, ed. (2005) str. 87

- rozvinutý zemědělský sektor
- zlepšení kvality života způsobu oživení sociální infrastruktury
- zlepšení schopnosti komunit na nezávislé iniciativy organizovat a řídit sociální rozvoj

Dopad ropovodu BTC můžeme rozdělit do dvou úrovní. Na mikroekonomický a makroekonomický stupeň. Na mikroekonomické úrovni ekonomický efekt ropovodu může být měřitelný ukazatelem čistého zisku (rozdílu mezi zisky a výdaji). Makroekonomický stupeň může být naopak měřen jako násobitel investičních poplatků. První indikátor demonstruje přímý ekonomický efekt ropovodu BTC na národní rozpočet, kdežto druhý pak ukazuje nepřímý efekt. Na celou výstavbu ropovodu v Gruzii bylo vynaloženo necelých 515 milionů USD. Investice měly dopad, jak už jsem výše psal, podle strategie BTC Company, na sociální investice. Konkrétně šlo o 3 mil. USD z rozpočtu BTC na investice a výstavbu škol a zdravotnického vybavení.⁹²

Důvody výstavby tohoto ropovodu bylo zvrátit monopolní postavení trasy z Baku do ruského Novorossijsku s hlavním podílníkem ruskou skupinou Transněft. K tomu byly vedeny mnoha zájmy – ekonomickými (problém zmíněné trasy jsou vysoké přepravní sazby a nízká kvalita ropy, která jej opouští) a geopolitickými, kapacitními i bezpečnostními (např. nebezpečí přepravy ropy přes přetížené turecké úžiny nebo nebezpečí teroristického útoku na důležitou přepravní cestu). Nejjednodušší by byla cesta z Baku přes Írán, ale díky politické konstelaci byla nejprve zvolena nízkokapacitní trasa z Baku do gruzínského černomořského přístavu Supsa a následně se přešlo po prodlevě vzniklé obavou z obrovské ceny a nedostatečné kapacity protékané ropy k potrubí BTC. K budoucímu využití tohoto ropovodu, který bude přepravovat ropu z azerských polí Azeri, Širag a Gunešli a později z naleziště Araz-Šarg-Alov nebo dokonce z obrovského kazašského pole Kašagan, hledá cestu i Turkmenistán, který by nejprve přepravoval ropu přes Kaspické moře po trase Atyrau-Baku. To vypovídá o faktu, že Turkmenistán a okolní země hledají možnosti přepravy svých fosilních paliv jinou cestou, než přes Rusko, nebo chtějí své stávající cesty z Ruska odklonit, protože Rusko fosilní paliva odkupuje

---

⁹² Starr, S. Frederik, Cornell, E. Svante, ed. (2005) str. 90

za netržní ceny. Cílem těchto úvah a tras je, ekonomický zisk (tím, že se vyhnou Rusku, které určuje ceny odkupu a taktéž diktuje podmínky vzájemných smluv) a snížení velkého vlivu Ruska na energetické politice ve zmíněných regionech.⁹³

6. Diplomatický konflikt Moskva-Tbilisi po zatčení ruských důstojníků

V září roku 2006 došlo k zatčení pěti ruských důstojníků a 12 gruzinských občanů, údajně napojených na tuto skupinu, v černomořském přístavu Batumi. Podle vyjádření Tbilisi, tito ruští důstojníci měli provádět špionáž, podporovat separatisty a připravovat provokace. Rovněž byli podezřelí, že shromažďují informace o vojenských silách Gruzie a infrastruktury tohoto jihokavkazského státu. Jednoho z nich vzápětí propustili a čtyři další důstojníci ruské vojenské rozvědky měli být postaveni před soud.

Ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov vzápětí pohrozil Gruzii použitím všech možných prostředků k osvobození zatčených důstojníků. Odvolal ruského velvyslance a nařídil částečnou evakuaci ruské ambasády. Dalším krokem bylo zastavení vydávání ruských víz pro občany Gruzie. K odvetnému kroku přistoupilo také ministerstvo obrany, které pozastavilo stahování jednotek ze zbývajících základen.

Moskva ve vyhrocené situaci přistoupila k dopravní bloádě (uzavření hraničních přechodů a přerušení letecké a námořní dopravy mezi oběma státy) a zmrazila finanční převody z Ruska do Gruzie. To se nejvíce dotklo asi 400 tis. gruzinských občanů pracujících v Ruské federaci a na kterých jsou závislé jejich rodiny v Gruzii. Dopravní blokáda zamezila dovozu gruzinského zboží do Ruska (zejména zemědělské komodity, víno a čaj). Nastalé situace využila separatistická republika Abcházie, která oznámila přerušení jakýkoliv jednání o smíru s Tbilisi.

---

⁹³ Ditrych, Ondřej, MP 10/2005,

K podobným ekonomickým sankcím došlo již několik měsíců před touto špionážní aférou. Rusko zakázalo dovoz vína, minerálních vod a dalších zemědělských produktů z Gruzie. V červenci roku 2006 navíc uzavřelo hraniční přechod Verchnij Lars. Už tyto předchozí ruské akce mohou souviset s euroatlantickou orientací a stažením ruských základen.⁹⁴

Začátkem října 2006 gruzinský prezident Micheil Saakašvili ustoupil tlaku Moskvy a vyšel vstříc žádostem Moskvy o neodkladném propuštění ruských důstojníků. Nechal všechny čtyři důstojníky ruské rozvědky předat do rukou belgického ministra zahraničí Karel de Guchta, šéfa OBSE. Poté byli ruští důstojníci převezeni letadlem do Moskvy.⁹⁵

I přes propuštění důstojníků přetrvávaly blokády a sankce namířené proti gruzinským občanům v Ruské federaci. Docházelo k protigruzinské kampani v médiích, která postupně přerostla v protikavkazské nálady, pravidelným kontrolám gruzinských občanů (jen v Moskvě jich žije asi 100 tis. a vlastní několik restaurací, zábavních podniků, existují zde dvě školy a mnoho kulturních středisek), kdy se zjišťovali jakékoliv nesrovnalosti, kontroly restaurací a obchodů a při sebemenším důvodu docházelo k vyhošťování Gruzínců zpět do Gruzie.⁹⁶

Celý tento diplomatický konflikt byl zbytečně vyhrocený. Gruzinská strana měla reagovat umírněněji a snažit se tento konflikt vyřešit diplomatickou cestou, popřípadě do záležitosti se snažit vtáhnout například OBSE nebo některou další nadnárodní organizaci a tímto Rusko „očernit“. Místo toho volila silový zákrok, který jen zhorší už tak napjaté vztahy. Co je nejhorší, že tento zbytečný diplomatický konflikt přišel v době, kdy Gruzie měla dojednaný odsun ruských vojáků ze zbývajících základen. Z ruské strany se naopak projevila naprosto nepřiměřená reakce vyvolaná celkovou dopravní blokádou a ekonomickými sankcemi. K tomu se přidala ještě protigruzinská kampaň. S přihlédnutím

---

⁹⁴ Grigoryan, Stepan. *What is happening with the relationship between Georgia and Russia?*
http://www.amo.cz/cz/vyzkumne_centrum/publikace/index.php?ID=&IDp=289&tema=clanky

⁹⁵ *Russia slaps Georgia with sanctions even though it releases arrested Russian officers.*
http://www.caucas.com/home_eng/depeches.php?idp=1329&PHPSESSID=21afda39a721713afdd511d5106f0c98

⁹⁶ Úřady začaly šikanovat Gruzínce žijící v Rusku

http://zpravy.idnes.cz/urady-zacaly-sikanovat-gruzince-zijici-v-rusku-f51-/zahranicni.asp?c=A061004_120217_zahranicni_miz

k počtu Gruzínců, žijících na území Ruské federace to poškodilo nejen je samotné, ale mělo to také částečný vliv na gruzinskou ekonomiku. V ruské společnosti se vyrotily už tak protikavkazské a potažmo protigruzinské nálady, které celkově vykreslují vztah občanů Ruské federace vůči kavkazským národům, ovlivněné velkou mírou válečnými konflikty v Čečensku. Vladimir Putin těmito silovými kroky získal politický kredit v ruské společnosti. Celkově konflikt uškodil zejména Gruzii, která si zhoršila své vztahy s Ruskem a Rusku to naopak dalo možnost podniknout opatření vůči Gruzii.

7. Úpadek ruské moci v Gruzii

Gruzie se po celou dobu své existence od rozpadu Sovětské svazu potýkala z řadou problémů. Byly to problémy domácího rázu, které byly zapříčiněny původním nezájmem ze strany Ruska, kde převládali tzv. „atlantisté“ v čele s ministrem zahraničních věcí Alexandrem Kozyrovem. Tento prvotní menší zájem o nástupnické státy a rozpad Sovětského svazu samotný vyvolal hospodářské problémy, protože Gruzie měla s Ruskem propojené ekonomické vazby z let předchozích.

K ekonomickým problémům po rozpadu svazu se připojily problémy s územní integritou. Poté co Gruzie vyhlásila samostatnost, se samostatnosti dožadovaly další subjekty Gruzie. Jmenovitě Abcházie, která žádala stejná práva na samostatnost jako Gruzie a Jižní Osetie, která sdílí stejné etnikum jako obyvatelé severní Osetie, která je součástí Ruské federace na severní straně Kavkazu. V obou zmíněných republikách probíhaly boje. V Jižní Osetii propukl ozbrojený konflikt již v roce 1989 a v Abcházii v roce 1992. K těmto nestabilním separatistickým republikám se v Gruzii nacházejí další oblasti s možným ohrožením územní integrity do budoucna. Jmenovitě Adžárie na jihozápadě Gruzie u pobřeží Černého moře. Tato republika se od výše zmíněných liší

v tom, že Adžárové sami sebe považují za Gruzíny, jen sdílejí Islám. Jejich státní ambice jsou čistě autonomní a nechtěli se odtrhnout od Gruzie. Cílem bylo si udržet autonomii na Tbilisi. Tyto snahy byly dány ekonomickou situací regionu a jeho příznivou polohou u Černého moře. Dalším sporným územím je Džavacheti, které je obývané majoritně Armény.

V obou konfliktech, v Abcházii a Jižní Osetii, bylo nutné aby zakročila Moskva. Gruzie byla slabým státem a separatistické republiky toho využily pro ozbrojený konflikt. Důvod, proč Rusko zakročilo do konfliktů, byla zejména snaha zabránit spill-overu těchto konfliktů do stejně výbušné oblasti severního Kavkazu. Rusko se v obou případech ujalo role prostředníka a nasadilo do oblastí své mírové jednotky. Problém byl v tom, že ruské jednotky neformálně pomáhaly separatistům. Gruzie totiž po osamostatnění prožila vlnu nacionalismu a od prezidentství Eduarda Ševardnadzeho, gruzínská politika vykazovala prozápadní směr. To se ovšem Moskva všemi způsoby podkopat z důvodů důležitosti kavkazského regionu jak z geopolitického, ekonomického i etnického.

Gruzie byla na Moskvě ekonomicky závislá a při domácích konfliktech taktéž vojensky závislá. Sama nedokázala bránit svou integritu a byla nucena požádat Moskvu, která z dob Sovětského svazu měla na území Gruzie své vojenské jednotky, o pomoc. Moskva konfliktů využila a vynutila si tak svým nátlakem vstup Gruzie do SNS a vytvoření vojenských základen v Gruzii. V obou separatistických republikách po zásahu Ruska přetrvává status quo, kdy se Moskvě podařilo zmrazit konflikty a dodnes nejsou plně vyřešeny. Cílem Moskvy je konflikty udržet v takovém stavu, jakém jsou. Tento stav vyhovuje protože ruské jednotky v rámci mírových sil stále zůstávají ve zmíněných republikách a obě republiky může nadále využít jako nástroj nátlaku pro oslabení územní celistvosti. Tímto si mohou nadále udržet vliv na Gruzii. Moskva přikročila k udělování ruského občanství, což je nebývalý nástroj zahraniční politiky jednoho státu na druhém. Díky těmto krokům, se ale Rusko do budoucna pojistilo, že kdyby Tbilisi vyvolalo nějakou nátlakovou politiku vůči Jižní Osetii nebo Abcházii, Rusko má „legitimní“ nástroj zásahu na ochranu svých „ruských občanů“.

Status quo je výhodný i pro Rusko a jeho vlastní bezpečnost. Jak jsem psal na severní straně Kavkazu je mnoho etnických skupin, které mohou vyvolat díky spill overu efektu konfliktů. Tato část Kavkazu je obývaná mnoha etniky jako

jsou Inguši, Dagestánci nebo Čečeni. Tento výbušný region na straně Ruské federaci zažil dvě dlouhé války v Čečensku a proto si Rusku přeje stabilitu i za cenu nevyřešených konfliktů. Je také nutno dodat, že je zde vytvořena Konfederace kavkazských národů, která má protiruský a separatistický charakter.

Obtížná jednání na obou stranách přinášela otázka odsunu vojenských základen, kdy se od počátku samostatnosti o to pokoušeli prezidenti Ševardnadze a po něm ještě s větším tlakem Saakašvili. Problém ruských základen pro Gruzii a zároveň výhodou pro Rusko, byla jejich poloha. Tyto vojenské základny se nacházely v Adžárii (Batumi) a Abcházii (Gudautě), kde měli podporu místního obyvatelstva a přinášeli ekonomický zisk. Místní vedení se snažilo udržet základny, protože v nich viděli pojistku své nezávislosti. Další dvě základny byly v Džavacheti (Achalkalaki), na území obývané Armény a východně od Tbilisi (Vaziani).

Rusko samo vědělo, že základny do budoucna nebudou mít logické oprávnění a proto se snažilo o nátlakovou politiku na Gruzii, využívalo SNS k legitimaci svých vojenských základen nebo jako ochranu „svých“ občanů.

Rusko se snaží udržet své vojáky na území Gruzie, jak jen to půjde, protože je Moskvě jasné, že pokud se přetrhají vojenské vazby, Gruzie se stane méně závislou zemí na Rusku. To se projevilo i ve snahách Gruzie o vstup do západních struktur a Rusko by tak ztratilo pozice při svém příhraničí. Mimo Gruzie, Ázerbájdžán si razí svou nezávislou politiku a jediným spojencem je relativně nejslabší stát regionu Arménie.

V dlouhých a složitých jednáních se vyjednával odsun vojenských základen. Situaci komplikovala logická neochota Moskvy stahovat své vojáky a také vystřídání prezidentů v obou zemích. Termín odsunu byl nakonec dohodnut na istanbulsém summitu KBSE, kdy odsun prvních dvou základen byl dohodnut do roku 2001. O osudu dalších dvou základen se vedla jednání. Moskva si stanovovala nepřiměřené podmínky, na které by sama Gruzie nebyla schopna přistoupit (např. finanční odstoupení a termín v rámci 10 až 15 let). Nakonec i dohoda o těchto dvou základnách byla dosažena i za přispění Spojených států, které dokonce nabídly financování. Bohužel Moskva celá jednání komplikovala nejen nesplnitelnými podmínkami, ale komplikace přicházeli i zevnitř. Konkrétně při odsunu základny v Gudautě, místní obyvatelé odsun zablokovali a termín se

musel posunout. Pokud by ruská strana chtěla termín dodržet, je jasné, že ani místní obyvatelé by nebyli schopni tomu zabránit.

Po tomto neúspěchu Moskvy ve své mocenské politice vůči Gruzii, kdy byla dosažena dohoda o odsunu ruských základen, což byl přirozený vývoj gruzínského postoje, protože se chtějí odpoutat od Ruska, které nemá možnost legitimně udržet své vojáky v Gruzii, změnila Moskva taktiku, nebo lépe řečeno, využívala jiné nástroje moci. S příchodem Vladimira Putina k moci, se zahraniční politika zaměřila více na ekonomickou stránku moci. Bylo zřejmé, že už od počátku plánů na projektu BTC bude Moskva proti. Po ztrátě vojenského vlivu, Gruzie zůstala energeticky závislá na Rusku. Jelikož to jsou silná pouta ve vyjednávací pozici, Gruzie to chtěla změnit. Proto se od počátku angažovala na ropovodu BTC, ze kterého by těžila ekonomicky a hlavně politicky, protože by se snížila její ekonomická závislost na Moskvě. Je nutné dodat, že ropovod BTC je výsledkem zásluh velmocí, zejména Spojených států. Tento ropovod sníží celou závislost Kavkazu, vyjma Arménie, na Moskvě a ještě více posílí vztahy mezi Ázerbájdžánem, Gruzíí a Tureckem.

Ekonomická závislost na Moskvě, byla znát v diplomatickém konfliktu, který se udál na podzim roku 2006. Po zatčení ruských důstojníků na území Gruzie, Rusko zavedlo dopravní a obchodní blokádu Gruzie. Utrpělo tím jen Tbilisi, které do Ruska vyváží zemědělské komodity a také po finanční stránce utrpělo škody, protože v Rusku pracuje mnoho Gruzínců, kteří posílají domů peníze. I díky tomuto konfliktu Vladimir Putin zastavil stahování ruských vojenských základen a v Rusku výrazně narostla xenofobie vůči Gruzíncům.

Úpadek moci Ruska v Gruzii je nezadržitelný. Projevilo se to odchodem ruských vojáků ze základen i snížením energetické závislosti na Moskvě. Příčina úpadku je zřejmá z několika důvodů: Rusku chyběly páky, jak si udržet vliv v Gruzii. SNS je slabá organizace, kam navíc byla Gruzie přinucena vstoupit a organizace která funguje více na bilaterálním principu, než jako organizace sdružující nástupnické státy. Dalším důvodem byl gruzínský nacionalismus spojený se snahou se odpoutat od Moskvy. Ruská podpora separatistů a následné zmrazení konfliktů. Několik vojenských útoků na gruzínské území pod podmínkou útoku na čečenské rebely. Výstavba ropovodu BTC a prozápadní orientace gruzínských prezidentů. To jsou všechno hlavní důvody, proč ruský vliv, i když stále zůstává silný, upadá. Navíc, poslední vojenskou základnu má

Rusko už jen v Arménii. Problém ovšem je, že Rusko nemá společné hranice s Arménií a k tomu Gruzie omezilo ruské vojenské přelety přes své území a tak operativnost zmíněné základny je z důvodů materiálních dodávek omezená.

Ruské páky moci v Gruzii už jen zůstávají v rámci zmražených konfliktů v Jižní Osetii a Abcházii, v oblastech, kde stále hrozí secese od gruzínského území. Navíc zde Rusko má ještě své vojáky v rámci mírových sil, teď když už není pochyb, že Rusko své vojáky na vojenských základnách neudrží a bude je muset stáhnout. Další a poslední silnější nástroj na vliv v zemi, je energetická otázka. I přes ropovod BTC, je Gruzie stále závislá na Rusku.

Výsledkem je, že dokud Rusko udrží zmražené konflikty ve státu quo, jen tak si udrží mocenský vliv v Gruzii.

Summary

This essay is describing a security aspects of russian-georgian relationships after breakout of Soviet Union and mainly relationships under Putin's presidency and the rose revolution. I aim to describe conflict aspects of security question between the both states. After introduction of relationships development after breakout I target the conflict aspects of mutual relationships.

The conflict issues are: Georgian membership in Commonwealth of Independent States and the role of Russia and Georgia in the CIS; issue of separatist republics (South Osetia, Abkhazia and Ajaria) and their russian support; legitimacy and withdrawal of russian military bases on georgian territory; geopolitic impacts of Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline and the „espionage scandal“ in october 2006.

This essay I conclude by statement of decadent power and russian influence in the Caucasus region and in Georgia.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

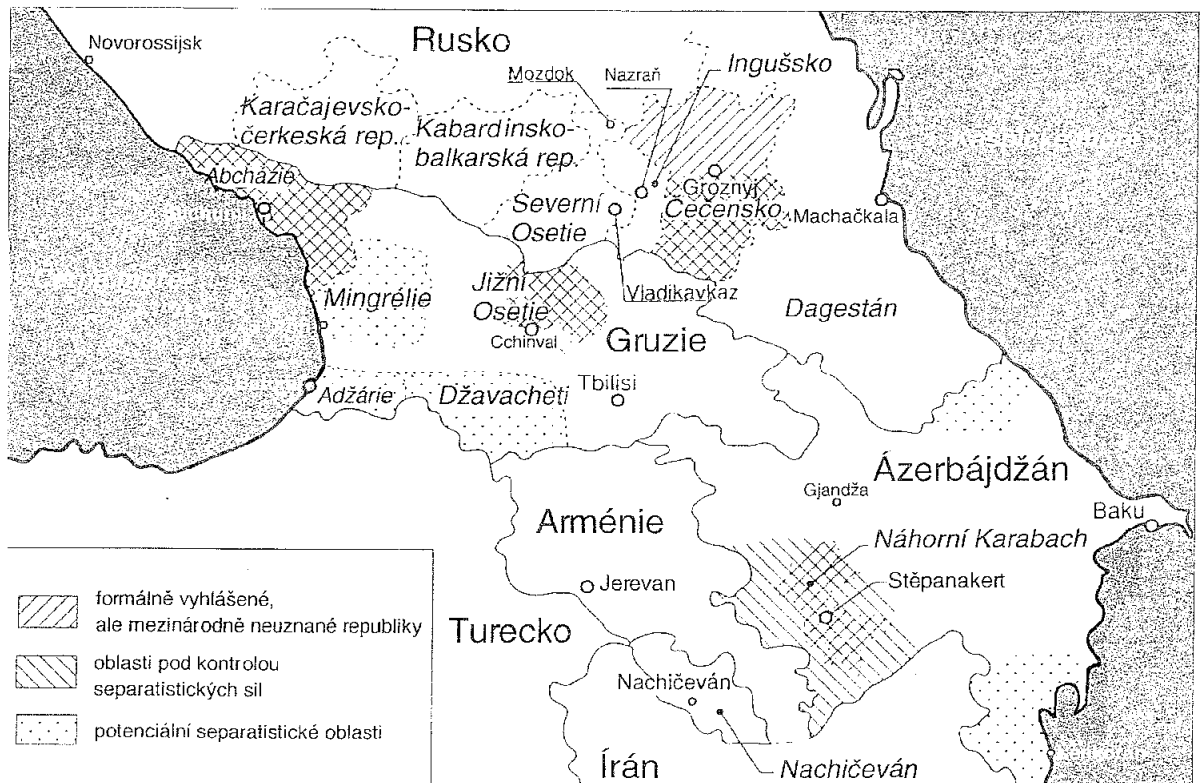
- Baev, Pavel. Russia's policie in the Caucasus. London: Royal Institute of International Affairs 1997
- Coppieters, Bruno. Federalism and conflict in the Caucasus. London: Royal Institute of International Affairs, Russian and Eurasia c2001
- Cornell, E. Svante. Autonomy and Conflict: ethnoterritoriality nad separatism in the South Caucasus: CASE in Georgia. Uppsala: Uppsala University c2002
- Cornell, E. Svante. Small Nations and Great Powers: A study of ethnopolitical conflict in the Caucasus. London: Routledge Curzon 2001
- Hedenskog, Jakob. Russia as a Great Power: Dimensions of Security under Putin. New York: Routledge 2005
- Herzig, Edmund. The New Caucasus: Armenia, Azerbaijan and Georgia. London: Royal Institute of International Affairs 2000
- Jackson, J. Nicole. Russian Foreign Policy and the CIS: theories, debates, and actions. New York: Routledge 2003
- Kuchyňková, Petra; Šmíd, Tomáš (eds). Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav 2006
- Melville, Andrei; Shakleina, Tatina. Russian Foreign Policy in Transition: concepts and realities. New York: CEU Press, 2005
- Litera, Bohuslav; Švec, Luboš; Wanner, Jan; Zilynskyj, Bohdan. Rusko? Vzájemné vztahy postsovětských republik. Praha: Ústav mezinárodních vztahů 1998
- Menon, Rajan; Fedorov, E. Yuri; Nodia, Ohia. Russia, the Caucasus, and Central Asia: the 21st century security environment. Armouk: Sharp 1999
- Miller, E. Steven; Trenin, Dmitrij; editors. The Russian Military: power and policy. Cambridge: american Academy of Arts and Science, London: MIT Press 2004
- Shevstova, Lilia. Putin's Russia. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace 2002
- Starr, S. Frederik; Cornell, E. Svante. The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline: Oil Windows to the West. Uppsala: Uppsala University 2005

- Trenin, Dmitrij. The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization. Washington: Carnegie Endowment for International Peace 2002
- Ditrych, Ondřej. Ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan a nová kavkazská geopolitika. *Mezinárodní vztahy*. Roč. XXIX, 10/2005, str. 22-24
- Kuranian, Andro. Gruzie druhý rok po „Revoluci růží“. *Mezinárodní politika*. Roč. XXIX, 5/2005, str. 18-21
- Souleimanov, Emil. Geopolitika Kaspického regionu. *Mezinárodní politika*, roč. XXVII, 9/2003, str. 10-14
- Souleimanov, Emil. Bezpečnostní situace Gruzie po prezidentských volbách. *Mezinárodní politika*. Roč. XXVIII, 5/2004, str. 17-20
- Souleimanov, Emil. Gruzie v roce 2005: Dva roky po „Revoluci růží“. *Mezinárodní politika*. Roč. XXX, 1/2006, str. 16-18
- Socor, Vladimir. Russian military bases in Georgia: No negotiations, new complications. The Jamestown Foundation.
http://www.jamestown.org/print_friendly.php?volume_id=401&issue_id=2991&article_id=2368125
- Anjaparidze, Zaal. What Post-Yeltsin Russia Promises Georgia? The Jamestown Foundation.
http://www.jamestown.org/print_friendly.php?volume_id=7&issue_id=430&article_id=3725
- Corso, Molly. C.I.S. Struggles for Cohesion.
<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp060605.shtml>
- Freese, Theresa. Russia's troop withdrawal from Georgia: The start of a new friendship? Eurasia Insight.
http://www.eurasianet.org/deartments/insight/articles/eav081005_pr.shtml
- Grigoryan, Stepan. What is happening with the relationship between Georgia and Russia? Asociace pro mezinárodní otázky.
http://www.amo.cz/cz/vyzkumne_centrum/publikace/index.php?ID=&IDp=289&ema=clanky

- Jordová, Lenka. *Krátké období nezávislosti Čečenska 1991-1994*, Centrum strategických studií. <http://www.strat.cz/bulletin/page.php?id=8>

- Katik, Mevlut. Caspian Basin Leaders Hail Opening of Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline. Eurasianet. <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav052505.shtml>
- Peuch, Jean-Christopher. Georgia: Tbilisi, Moscow report breakthrough over Russian military bases. Eurasia Insight. http://www.eurasianet.org/deartments/insight/articles/pp042705_pr.shtml
- Torbakov, Igor. Russia remains wary of Georgia's geopolitical intentions. Eurasia Insight. http://www.eurasianet.org/deartments/insight/articles/eav021804_pr.shtml
- Areshidze, Irakly. Georgian official says Russia's „goal is chaos“. Eurasia Insight. <http://www.eurasianet.org/deartments/insight/articles/>
- Russia slaps Georgia with sanctions even though it releases arrested Russian officers. Georgia Newline. http://www.caucaz.com/home_eng/depeches.php?idp=1329&PHPSESSID=21afda39a721713afdd511d5106f0c98
- Úřady začaly šikanovat Gruzínce žijící v Rusku. idnes. http://zpravy.idnes.cz/urady-zacaly-sikanovat-gruzince-zijici-v-rusku-f51-/zahranicni.asp?c=A061004_120217_zahranicni_miz

- Souleimanov, Emil. *Jižní Kavkaz v geopolitice „velké hry“* (rukopis). Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd 2001
- Střítecký, Vít. *Federalism as the cause of ethnopolitical conflict* (rukopis). Praha: Univerzita Karlova, fakulta sociálních věd 2005

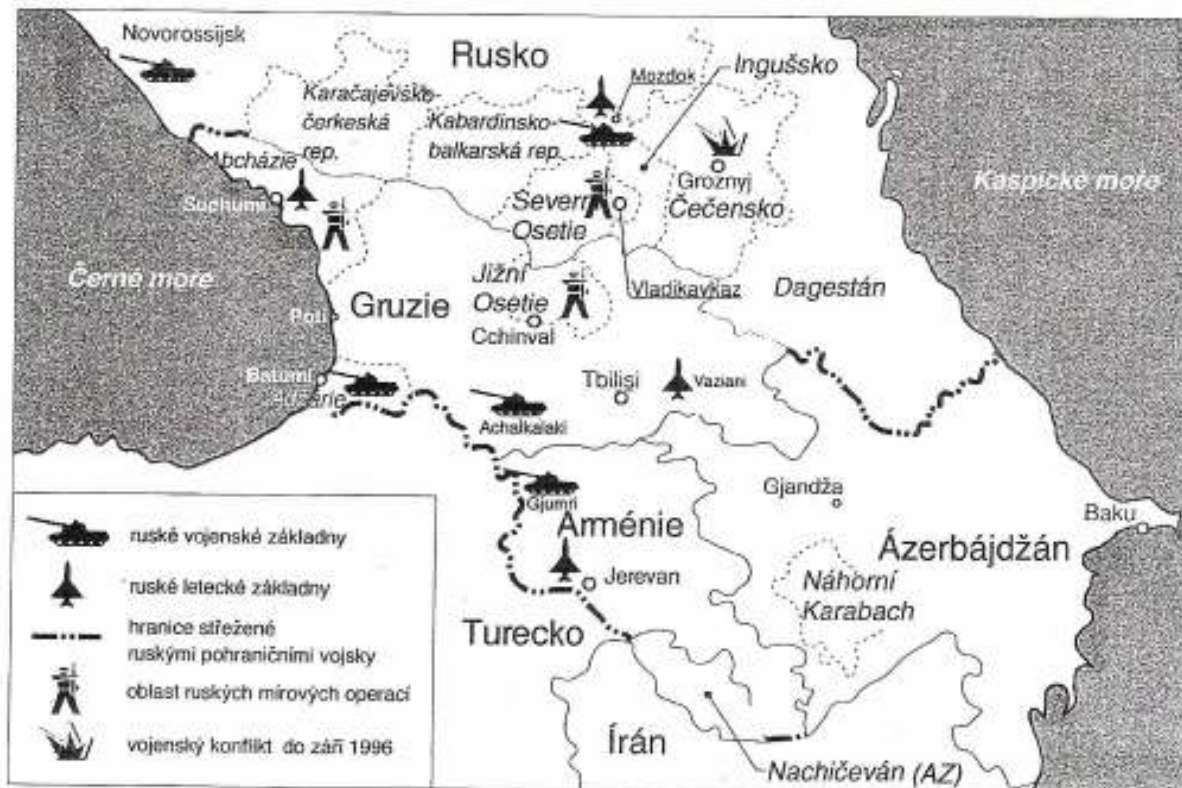
Kavkazský region

KAVKAZSKÝ REGION

Ruská vojenská přítomnost na Kavkaze

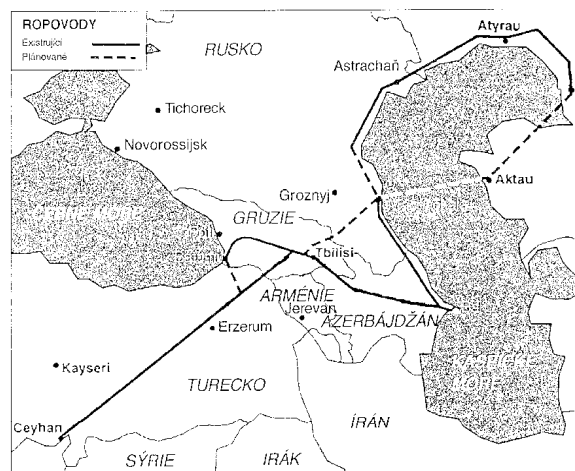
RUSKÁ VOJENSKÁ PŘÍTOMNOST NA KAVKAZE

Zpracováno podle P. Bayes, Russia's Policies in the Caucasus, London 1997, str. 22

Ropovody a plynovody Kavkazu a Střední Asie

3. Varianta integrovaných ropovodů pro Kazachstán a Azerbájdžán

4. Potrubí pro vývoz zemního plynu z Turkmenistánu